יודישע

פאלקס-צייטונג

18 Februar 1903.

פערלאג „פאלקס-בילדונג" ווארשא.

כ"א שבט תרס"ג.

אינהאלט: פון דער ארמיניסטראציע. — א בקשה פון המון-עם; איש המוני. — צווישען נאזעטען. — פאליטישע ענינים. — נייעס פון דער וואך: I וועלט נייעס; II יודישע נייעס; III ציוניסטישע נייעס. — א יודישע ירושה; ק. נ. — לארזער בריף; אברהם פער. — ביים ארון קודש; דוד פינסקי. — די יונגע קרעמערין (שיר); אברהם רייזען. — פון אלסדרינג צו ביסלעך; ד"ר י. ליאקומאוויטש. — וועלכע שפראכען רעדט מען; ש. קרינסקי. — דאס לעבען פון די חיות; הירש נארדאן.

יודישע פרויען-וועלט: I אלגעמיינע נייעס; II יודישע נייעס. — דאס פאמיליען-לעבען ביי די ווילדע; וו. דאנעמאן. — מודעות.

פעליעטאן: צעזייעט און צעשפרייט; שלום עליכם.

1903 אבאנעמענט אויף דעם נייעם יאהר 1903

אויף דעם נייעם יאהר געפינט זיך אין דעם פארטפעל פון אונזער רעדאקציע פיעל ארטיקלען פאר אלע אבטהיילונגען פון אונזערע שטענדיגע מיטארבייטער:

י. דינעזאהן; ד"ר ח. ד. הורוויץ; ד"ר י. ליאקומאוויטש; מ. ספעקטאר; ד. פינסקי און שלום עליכם.

אויף דעם נייעם יאהר גיט די „פאלקס-צייטונג" איהרע יעהרליכע אבאנענטען א פרעמיע:

אלע ווערק פון שלום עליכם — מיט דעם בילד און ביאגראפיע פון מחבר — **4 בענדער**

פאר 1 רובל מיט פארטא.

די אלע ווערק פון שלום עליכם זענען איבערגעקוקט און אויסגעבעסערט פון מחבר, דרוקען זיך מיט נייע שריפט, מיט נקודות און אויף גוט פאפיער.

אבאנאמענטס-פרייז און אדרעסע געפינט זיך אין אנהויב פון יעדען נומער.

מראשית שנת תרס"ג נעשו שנויים לטובה בהוצאת העתון הזה:

א) „העולם קטן" הוא מעתה מנוקד כלו, התכן יותר קל ונוח. ב) הפורמט נשתנה לטוב וליופי. האותיות הן יותר בהירות והציורים — יותר יפים. ג) תחת המחיר הקודם, 6 רובל לשנה, נקצב מעתה המחיר

רק 4 רובל לשנה

2 רובל לחצי שנה, 1 רובל לרבע שנה.

החותמים לשנה שלמה יקבלו בסוף השנה תשורה יפה חנם. דמי החתימה יוכלו לשלם גם לשעורין: 2 רובל בעת החתימה ושני הרובל הנותרים בראשית הרבע השני.

בתור הוספה מיוחדת ל„עולם קטן" ירחון פדגוגי בעד ההורים והמורים בשם:

„הפדגוג"

בו יבואו מאמרים בכל מקצעות החנוך וההוראה, החדשות במקצוע החנוך, החניך העברי ביחסו אל החנוך הכללי, השקפה על מהלך החנוך בא"י ובחו"ל: החדרים, הת"ת ובתי הספר. מאמרים ע"ד הטבת המצב החמרי והרוחני של המורים והמלמדים; דו"ח מאספות מורים, כרוניקה מעולם ההוראה העברית והמורים העברים בקרת ספרי הלמוד והקריאה לבני הנעורים, שאלות ותשובות בעניני החנוך והלמוד במעשה; לשכת מודיעין (ביורא) בעד הורים ובתי ספר המבקשים להם מורים, ובעד מורים המבקשים להם משרות ומקומות להוראה.

מחיר „הפדגוג": 3 רובל לשנה, 1.50 רובל לחצי שנה, 75 קאפ. לרבע שנה.

לחותמי „העולם קטן" 2 רובל לשנה, 1 רובל לחצי שנה, 50 קאפ. לרבע שנה. פרוספקט מפורט ע"ד ה„עולם קטן" ו„הפדגוג ישלח חנם לכל דורש.

האדריסה:

Издат. „Тушія" Варшава. — Verlag „Tuschija" Warschau

בע"פ: נובוליפקי 7 מעון 9.

עולם קטן

עתון שבועי מצייר לבני הנעורים (נדפס בקרקוי).

המו"ל: הוצאת „תושיה" בורשה.

העורכים: א. ל. בן-אביגדור וש. ל. גרדון.

העתון המצויר האחד בספרותנו בכלל והיחיד ומיוחד לבני הנעורים שלנו בפרט.

בו נדפסים:

א) מאמרים לחגי ישראל וימים חשובים בחיי עמנו.
ב) ספורים קטנים וגדולים.
ג) אגדות ושיחות.
ד) שירים ומשלים.
ה) מחזות.
ו) פרקים מדברי הימים.
ז) תולדות אנשי שם בישראל ובעמים.
ח) ידיעות העולם והטבע.
ט) ספורי מסעות
י) ידיעות וחדשות, שיש בידיעתן תועלת לבני הנעורים.
יא) ענינים קטנים (בדיחות, מכתמים פתגמים, חידות, חליפות מכתבים בין בני הנעורים, משחקים וכו').
יב) תמונות אנשים וציורים שונים.
יג) תוי מנגינות לשירים שונים.

שפת ה„עולם קטן" קלה וטבעית והסגנון נאה ומלבב.

כל גליון מלבד שהוא נעים לקריאה ומלבב את נפש הקוראים הקטנים והצעירים, הנהו גם מעין חריסטומטיה מצוינה ללמוד שפת עבר. העתון נדפס על ניר יפה ובדפוס מהודר והתמונות מצוינות ביפין וטובן.

РОССІЙСК. О^во ТРАНСПОРТОВЪ

בעקאנטמאכונג!

די פיליע פון דער רוסישער אגענטור געזעלשאפט צום טראנספארטירען און איבערשיקען אלערליי סחורות און זאכען סאי אויפ'ן ים סאי אויף דער יבשה. אין ווארשא (מיאדאווא Nr. 5) אויך אלע אנדערע פיליעס אין רוסלאנד, נעמען אן צום איבערטראגען און איבערשיקען אלע סארטען סחורות, קליידער, מעבעל און אלערליי אנדערע זאכען, פינקטליך פון ווארשא אין אלע שטעדט אין אמעריקא און אפריקא. די געזעלשאפט עמט אב אליין די זאכען פון קאנטאר, וואו עס ווערט צוגעשיקט און שטעלט עס צו דעם, וואס דארף דאס אבנעמען. — בעצאהלען פאר דאס צושטעלען דארף מען וואו מען נעמט אב די זאכען.

די געזעלשאפט נעמט זיך אויך אונטער איינצוקאסירען נאכנאמעס פון די וואס בעקומען די זאכען אין די ערטער וואו זיי זענען.

אונזער קאנטאר אין ניו-יארק איז אין דער בראאד סטרעעט 120, דארט ווערט גערעדט אויף אלע לשונות וואס מען רעדט אין רוסלאנד.

די גענויעסטע נאכריכטען און אלע אנדערע תנאים ווערד ערקלערט יעדען אין אונזער קאנטאר (מיאדאווא 15) אין ווארשא פון 9 ביז 3 דעם זייגער בייטאג און פון 5—8 אבענד, א חוץ קריסט-ליכע ימים טובים.

(156) דער פעראנטווארטליכער פון דער רוסישער אגענטור אין ווארשא **א. ב. אבקין.** 4—6

ד"ר מ. קעניגשטיין

ווארשא. גראניטשנא № 6

בעהאנדעלט האלז-, אויערען- און נאזען-קראנקהייטען ביז 10 אין דער פריה און 4 — 6 נאכמיטאג. אין דער היילאנשטאלט דזיקא 26 פון 2 ביז 3. (96) 14—50

אהוב את המלאכה!

אללע סארטען שפיגעל מאכען לערנט אוים גרינטליך, אויך דורך בריעפע

דער 25-יעהריגער פראקטיקאנט אין דיא שפיגעלפאבריקאציאן

Адресъ: **Юд у Вейнбляту**

Варшава, Слизкая 22.

(105) 25 7

ניעס!

פראקטיש און ביליג!

טאשען-קאסעס (½ לויט וואג) אין ניקעל און פלאטיע, זעהר פראקטישע שפארזאם קאס-סעס אנצוזאמלען זיך א סוממע, דורך אריין לעגען אין קאסעלע יעדען טאג א 10 קאפעקען שטיק, פון וועלכען מען קאן נישט ארויס נעהמען ביז עס קלייבט זיך אן 5 רובעל.

דאס קאסעלע איז זעהר ניצליך פיר פרויען און קינדער און איבערהויפט פיר אינקאסא און אסעקוראנץ אגענטען איבער צו געבען עס די קונדען גראטיס. אלס פראבע שיקען מיר אויך ארויס 1 דוצענד.

אגענטען מיט גוטע בעדינגונגען ווערען געזוכט.

— פאטענט № 19401 —

(151) אדרעסע: 3—3

Б. Тененбаумъ

Варшава, Гусья 27, кв. 37.

הוצאת „ישרון".

בימ"ס „ישרון" מלא וגדוש בכל הספרים החדשים שיצאו לאור מכל בתי הדפוס העברים וגם בספרים עתיקים יקרי הערך והמציאות. קונה ומוכר ספרים וביבליותיקות גדולות מכל מיני ספרים עברים. נכנס לרשות הוצאת „ישרון"

אלבום ארץ ישראל והמושבות מאת ש. ראפאלאוויין וזקס. פנין יקר כזה לא היה עוד בספרותנו.

שבעים וחמש ציורים ממראות הארץ וממקומות הקדושים וממושבות אחינו בארה"ק. ותולדות המושבות וראשית התיסדותן.

כתוב הוא עברית ואשכנזית.

האלבום הזה ראוי הוא להיות בכל בית ישראל לנוי ולקשוט.

מחירו 3 רו"כ, בכריכה יפה 3 75 עם פורטה. למו"ס ואגדות ציוניות הנחה הגונה.

Книгоиз. „Іешурунъ", Вильна

Verlag „Ieschurun" Wilno Russland.

25— (46)

בערדיטשעווסקעס קליינע ביכלעך

1) א מעשה.

2) שמועסען.

3) הקדמות.

פרייז פיר אלע דריי ביכלאך 15 קאפ' צו בעקומען אין דער רעדאקציע „יודישע פאלקסצייטונג", „הצפירה" און ביי ה' צוקערמאן, מו"ס. (144) 4—4

חירורגיש-ארטאפעדישע אנשטאלט

פון ד"ר רייכשטיין

נעהמט אן צו חירורגישע בע-האנדלונג אויסגעקרומטע שדרות און פים; געלענק- און מוסקעל-קראנקהייטען, ווי אויך צו מאססאז, פון 4 ביז 6 אוהר. אין דער אר-טאפעדישען ווערקשטאט ביי דער אנשטאלט ווערדען פערפערטיגט דורך ספעציאליסטען: קארסעטען, אפאראטען צו האנדע און פיסע (שיענען הילזענאפאראטע העססינג) קינסטליכע פיסע, אלערליי רופטור-און בויך-גארטעל א. ז. וו.

(131) 31 **לעשנא** 31 10—7

וויר מאכען אויפמערקזאם

אויף דען פריוואט **כירורגישען שפיטאל** פון ד"ר **בארעל** ווארשא מוראנאווסקא 14. אלע אפעראציא-נען ווערדען דורכגעפיהרט פאן ד"ר בארעל. אנגענומען ווערדען חירור-גישע קראנקע יעדען טאג פון 2-10 **פריוואט וואהנונג** דזיקא 3 פון 1—4 אונד 7—4.

(38) 26—12

עס איז ערשינען א זאמלונג בילדער און ערצעלונגען פון

שלום אש

אונטער דעם נאמען:

אין א שלעכטע צייט

פרייז 40 קאפ.

הויפט פערקויף ביי ה' לודסקי (פערלאג „פראגרעס") נאלעווקי 38 „הצפירה", „תושיה" און „אחיאסף"

МЫЛОВАРЪ

Іосифъ Янкелевичъ Хер. губ. Г. Дубоссары Соб. д.

מע דארף זוכען מיטעלען צום לעבען נאר ניט זיין א מאמין בכל דבר, רק על פי שנים עדים יקום דבר בפרט עדות הרבנים דפה על תום דרכי. ראה ב„המליץ" 38, 52 .Nr יעוד בנימערין, וב„הצפירה" 124, 19 .Nr שנת 1900 כי אני מורה להועיל פא"פ וע"י מכתבים בכמה מלאכות העמיע, זייף, וועש-סאדע, פאקעסט, אהל חימיא 2 רו"כ, שטיוועל מאזע, וואגען שמירע, שוה-וואקס, וואזעלין סאבענאפט, למאשינעריעס שמירען לתשובה א מארקע בת-שבע. 154

שיין פיין שרייבען!

יודיש אונד רוססיש קאן זיך יעדער גרינג אויסלערנען פון די נייע יודישע אונד רוססישע קאליגראפישע מעטאדעס פון דעם בעריהמטען קאליגראף **„שחור".**

יעדעס קינד וועלכעס האט נאך ניכט געלערענט שרייבען וועט פון דיעזע מעטאדעס אוים לערנען זיך פאלקאס פיין שרייבען מיט זייער א פיינע האנדשריפט, יעדער וואס האט א שלעכטע האנד-שריפט קאן דורך דער מעטאדע אין א קירצע צייט א שיינע האנד-שריפט בעקומען. אויף יעדער העפט געפינט זיך א בילד פון די גרעסטע יודישע שרייבער.

די יודישע מעטאדע ענטהאלט 6 העפטען, די רוססישע 5 העפטען. פרייז פיר יעדעס העפט 10 קאפ', מיט פארטא צוזאמען אלע 11 העפטען נור **1** רו"כ.

א פרעמיע! די וואס קויפען די יודישע אונד רוססישע מעטאדעס פיר 1 רו"כ גיט זיך צו אלס פרעמיע איין מעהאנישע הענטיל אונד איין קאליגראפישע פעדער אומזאנסט.

בוכהענדלער אונד פאפיער געשעפטען אויך לעהרער וואס קויפען ניכט וועניגער וויא 100 העפטען בעקומען ראבאט.

3—1 158 אדרעססע: יעקב הכהן גינזבורג.

Книгопродавцу Я. М. Гинцбургу, г. Бобруйскъ, Мни. Губ.

Интересный и наилучшій подарокъ себѣ и знакомымъ.

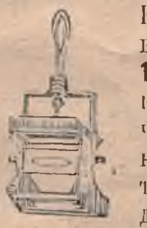

Не дорого и красиво и каждому доступно воспользоваться этимъ случаемъ. **Только за 1 р.** мѣдная надверная доска, красиво гравированная (имя, отчество и фамилія заказчика) черной эмалью, весьма красиво и изящно отдѣланная и отполированная. Имѣется также большой выборъ усовершенствованной домашней типографіи по самымъ дешевымъ цѣнамъ. Каждому - доступно подарить себѣ и дѣтямъ, можно самимъ составить разные тексты. Мастерская также изготовляетъ всевозможные каучуковые штепеля, сургучныя и рельефныя печати, по умѣреннымъ цѣнамъ.

Пріѣзжимъ мастерская изготовляетъ заказы въ продолженіи 2 часовъ. Иногороднимъ высылается налож. платежомъ **на 35 коп дороже.**

Адресовать:

Варшава, мастерская штемпелей Великсона Рымарская 3, (рядомъ съ Государственнымъ банкомъ).

Требуются агенты. Каталогъ высылается безплатно.

יצאו לאור זה עתה

מאת **מיכה יוסף ברדיטצבסקי**

ב„הוצאת צעירים" ספר

דין ודברים (עשרה מאמרות)

א) „חקוי או דמאות", ב) שני כתובים ג) במחנה השנית, ד) שפוט השופטים ה) מבית ומחוץ, ו) הרהורים, ז) חקירית, ח) שאלות, ט) לשאלת התרבות, י) לשאלת העבר.

מחירו עם המשלוח חצי רו"כ.

בהוצאת „תושיה" קובץ

משני עולמות (ספורים וציורים)

א) הכיור האחרון, ב) מדרך אל דרך ג) ההפסקה, ד) מעל כסאו, ה) הבקוד, ו) החברה, ז) שתי שנים ומחצה, ח) זו בצד זו.

מחירו בלי משלוח ארבעים קאפ.

160 **להשיג שניהם בהוצאת „תושיה" ווארשא.** 5—1

Nr. 8. **Jüdische Volks-Zeitung** צווייטער יאהרגאנג.

אבאנאמענטס-פרייז פאר רוסלאנד:
יעהרליך 4 רובל, האלב-יעהרליך 2 רובל
פיערטעל-יעהרליך 1 רובל.
צוזאמען מיט דער פרעמיע „אלע ווערק פון שלום עליכם": יעהרליך 5 רובל; האלב-יעהרליך 3 רובל, פיערטעל-יעהרליך 1.50 רובל, יעהרליכע אבאנענטען קענען די 5 ר' אויסצאהלען אין ראטען: ביים אויסשרייבען 2 רובל, דעם 1-טען אפריל 1 רובל, 1-טען יולי 1 רובל און דעם 1-טען אקטאבער די לעצטע ראטע 1 רובל.
איינצעלנע נומערן 8 קאפ. 16 העלער.

פרייז פאר מודעות (אנצייגען):
פאר יעדער קליינע שורה פעטיט 15 קאפ. 30 העלער, 40 פעניג.
אויף די ערשטע זייטע פאר דעם טעקסט 30 קאפ. 60 העלער, 80 פעניג.

יודישע
פאלקס-צייטונג
א וואכען-בלאט פאר אלע יודישע אינטערעסען.

די אדרעסע פאר רוסלאנד:
Издательство „Тушія“ Варшава
для „ФОЛКСБИЛДУНГЪ“:
מינדליך: נאוואליפקי 7, וואהנונג 9.

די אדרעסע פאר עסטרייך-אונגארן און אנדערע לענדער:
Administration
„Jüdische Volks-Zeitung“
Krakau, Sebastyangasse 32.

אבאנאמענטס-פרייז:
עסטרייך-אונגארן: יעהרליך 10 קראנען,
האלב-יעהרליך . . . . 5 „
פיערטעל-יעהרליך . . . 2.50 „
דייטשלאנד: יעהרליך . . . 9 מארק.
אמעריקא, ענגלאנד יעהר. 8 שילינג 8 פענס.
אנדערע לענדער: יעהרליך 11 פראנק.
צוזאמען מיט דער פרעמיע „אלע ווערק פון שלום עליכם": יעהרליך 12.50 קראנען; 11.25 מארק; 11 שילינג; 14 פראנק.
האלב-יעהרליך 7.50 קראנען; 6.75 מארק 6.60 שילינג; 8.40 פראנק; פירטעל-יעהרליך 3.75 קראנען; 3.40 מארק; 3.30 שילינג; 7.29 פראנק.

ענדערן די אדרעסע קאסט 20 קאפ. 40 העלער.

18 Februar 1903. Nr. 8. כ"א שבט תרס"ג.

פון דער אדמיניסטראציע.

אויף די פיעל פראגען, ווען וועט פארטיג ווערען דער ערשטער באנד פון שלום עליכמ'ם ווערק, זענען מיר מודיע, אז אין דרוק זעצען זיך אלע 4 בענדער; ווי עם וועט פארטיג ווערען דער ערשטער באנד פון דרוק וועלען מיר איהם גלייך צושיקען די אבאנענטען פון „פאלקס-צייטונג", און אזוי צווייטען, דריטען און פיערטען באנד.

אויך זענען מיר מודיע, אז די אבאנענטען, וואס האבען שפעט אויסגעשריבען די „פאלקס-צייטונג", האבען מיר די ערשטע נומערן ניט געקאנט ארויסשיקען, ווייל זיי האבען אונז אויסגעפעהלט, נאר איצטער האבען מיר שוין אבגעדרוקט

א נייע אויפלאגע

פון די ערשטע נומערן, וועלכע מיר צעשיקען איצט אין ארדע-נונג אלע פערשפעטיגטע אבאנענטען.

די וואס האבען געשיקט געלד וועניגער ווי דער פרייז איז, בעטען מיר תיכף צו צושיקען דעם רעסט, ווייל פון דעם קליינעם פרייז קענען מיר קיינעם נישט נאכלאזען.

א בקשה פון המון-עם.

די ווערטער המון-עם, מאסע, פאלק, זענען די רעכטע קולות, וועלכע לאזען זיך הערען אין אונזער „כלומר'שט" גייסטיגען וועלט. זיי זענען דער מיטעל-פונקט, ארום וועלכע עס דרעהען זיך אלע אונזערע שרייבער, בעלי-טובות און סתם-משכילים. יעדער טוט, רעדט און שרייבט נאר וועגען כלל און לטובת הכלל. אלע צייטונגען, וואס האבען אנגעהויבען איצט ארויסגעהן, מיינען נאר לשם שמים, טובות טון דעם ארימען המון-עם. די פריהער דערמאנטע בעלי-טובות זענען גרויסע בעלי-רחמנות, רכי-לב און קענען ניט צו זעהען, ווי דער ארימער המון-עם קוויילט זיך נעבעך אזוי וועגען דאגת היונה, ווי ער זינקט אין ארימקייט, און האבען זיך טאקי בעשלאסען אויף צו ווייזען נייערע פרנסות, נייע וועגען, ווי רייך צו ווערען. זייערע איידעלע הערצער ווערען פערגאסען מיט בלוט, קוקענדיג אויף דעם המון-עמ'ם גראבע אויפפיהרונגען און נארישקייט, זיי ווילען לעהרנען דעם המון-עם דרך-ארץ, ווילען דוקא ווייזען און איבערגעבען וואס די הויכע קלאסען די „אינטעליגענץ" דענקט, בכדי זיי זאלען ניט דארפען פערשעמט ווערען. הכלל, דער המון-עם דארף נאר עפענען מויל און אויער און הערען און טון, וואס זיי וועלען רעדען און דרשה'נען. דאמאלס וועט אונז אלעמען גוט און וואויל זיין! עס איז נאך אפילו א מחלוקת צווישען די בעלי-טובות, ווי מען זאל רעדען צום המון אויף וואסער לשון, צי אויף לשון קודש אדער זשארגאן. טייל זאגען דוקא לשון קודש, אנדערש ניט; מיט'ן גראבען זשארגאן ווילען מיר בשום אופן ניט פערשמוצען אונזער פעדער; די איבריגע בעלי דעות זאגען, וויבאלד דער פראסטער המון איז דאך פארט גראב און פערשטעהט דאך פארט ניט קיין אנדער לשון ווי דעם פראסטען זשארגאן — איז דאך א שעת הדחק און אזוי ווי עס איז מותר צו רעדען בשעת הדחק אפילו אים שבת דברי חול, איז מותר צו רעדען אויף דעם פערמאוס'טען לשון בשעת הדחק צום פראסטען המון.

אזוינע בעלי דעות און בעלי עצות שפראצען ארוים טאג טעג-ליך פון פערשידענע ערטער. יעדער ערלויבט זיך צו רעדען אויף המון עמ'ם רעכנונג, יעדער פערשפרעכט דעם המון-עם גאלדענע בערג, יעדער ערלויבט זיך ארויף צו זעצען רייטען אויף דעם אויסגעמוטשע-טען, אויסגעמאגערטען ריקען פון דער מאסע. מען האמפערט זיך, מען מחלוקה'ט, מען מליצה'ט זיך מיט גאנץ שענע מאדערנע ווערטער, — אבער א תוך, איין אינהאלט איז אין דעם זעלטען דא.

עס דרעהען די רעדער, עס רוישען די מאשינען, עס ווערען צע-מאלען קערנער... און מעהל, מעהל אויף ברויט, איז ניט דא.

ד"ר ח. ד. הורוויץ האט געלייענט אויף דער מינסקער אספה

א רעפעראט און האט גאנץ וויסענשאפטליך משער געווען, דאס ביי יודען ענטוויקעלט זיך ניט דער האנדעל און די פאבריקאציאן אזוי ווי ביי אנדערע נאציאנען, אז ביי יודען שלינגט דער גרויסער קאפי־טאל ניט איין דעם קלענערען, אז די צאהל ארבייטער, וועלכע לעבען פון האנד צום מויל (פראלעטאריער) ווערען ניט גרעסער נאכ׳ן ערך מיט אנדערע, אז די צעשטערטע בעלי־מלאכות ווערען ניט ארבייטער, נאר בעטלער. און ממילא איז ער געקומען צום שלוס, אז ביי יודען קאן ניט זיין אזא ראנגלען זיך צווישען קלאסען ווי ביי אנדערע נאציאנען. ה׳ ב. פ. האט מודיע געווען אין „וואסחאד", אז ער איז מיט דעם ניט מסכים און ווי ער איז זיך משער לויט די „ניט־ריכטיגע איבערגעגעבענע ציפער" ענטוויקעלט זיך ביי אונז דער האנדעל כמעט אזוי ווי ביי אנדערע נאציאנען און ממילא קאן דאס ראנגלען זיך צווישען קלאסען ביי יודען זיין אזוי ווי ביי אנדערע נאציאנען. ווי מיר זעהען פון די ארטיקלען, וועלכע ציהען זיך שוין מעהר ווי א האלב יאהר, זענען זיי אין דער אלגעמיינער טהעאריע ביידע מסכים, זיי זענען נאר ניט מסכים אין דעם, וואס איז שייך צו יודען; צי איז דא פראלעטאריער ביי יודען אדער ניט, צי געהט דער קליינער קאפיטאל אונטער און דער גרויסער פערנעהמט זיין ארט ביי יודען אדער ניט, דאס הייסט מען איז זיך נאר מפלפל אין א פאקט. סטייטש! — פרעגען מיר — צו וואס לוינט צו זאגען סברות סתם אין דער וועלט אריין? ניתי ספר וניחזי! לאמיר זעהען אויסלערנען דאס יודישע לעבען, קלויבען א ריכטיגע סטאטיסטיק פון אלע בעלי־מלאכות און איבריגע פרנסות און דאן וועלען מיר וויסען, ווי די מעשה איז. אמת דאס איז ניט אזוי גרינג ווי עס זאגט זיך, אבער ווען מען וויל עפיס טון טובות פאר דעם „המון", מוז מען דאס טון פריהער פאר אלעס. אמת אויפ׳ן קאנגרעס האט מען בעשלאסען צו גרינדען א ביורא פאר סטאטיסטיק וועגען יודישען לעבען, שפעטער האבען מיר געלעזען, אז עס איז שוין בעשטימט א קאמיסיע און מען קלויבט שוין אפילו ביכער וועגען דעם, און וואס ווייטער? ווייטער גאר ניט! אבי עס איז דא א קאמיסיע, וואס דארף מען מעהר? עס וועט זיין אין קורצען נאך א קאנגרעס, מען וועט דארפען אבגעבען דין וחשבון פון דער ארבייט, וואס מען האט געטאן לטובת הכלל, מען וועט מסתמא ווייטער רעדען א סך שיינע מליצות, דער קאנגרעס וועט מסתמא פערמאכט ווערען — ווי דער מנהג איז — מיט געזאנג, און דער ארימער המון וועט ווייטער פרעגען: וואס זאלען מיר טון? צי ברויכען מיר אין עקאנאמישע פרטים פון אונזער לעבען געהן האנד אין האנד מיט אנדערע נאציאנען? אדער מיר מיזען פריהער אויס־בעסערען אונזער אלגעמיינע נאציאנאלע לאגע, אלס יודען אנפאנגען צו לעבען אין רעגעלמעסיגע בעדינגונגען און דאן וועלען די גע־דריקטע קלאסען ערשט קענען אויסבעסערען זייער עקאנאמישע לאגע?

ביי אונז געהט נאר אוועק די גאנצע צייט אין הכנות, אין אספות, אין שיינע ווערטער, אין קאמיסיעס קלויבען און נאך דעם גיט מען א דין וחשבון פון וואס מען האט געטאן לטובת ההמון...

אנשטאט, וואס איהר זאגט אונז צו הרים וגבעות, אנשטאט, וואס איהר חקירה׳ט זיך, ווי און וואס און אויף וואס פאר א לשון מען דארף צו אונז רעדען, אנשטאט דעם, וואס איהר פערשפרעכט אונז צו ווייזען נייע קוואלען פון פרנסה — אנשטאט דאס אלעס, לערנט בעסער אויס פריהער אונזער אלגעמיינעם געזעלשאפטליכען קערפער אין אלע פרטים, בכדי מיר זאלען בעסער און קלערער ווי־סען, פון וואנעט די צרות קומען. אנשטאט נייע פרנסות, לערנט גוט אויס די פרנסות, וועלכע זענען שוין דא! רעדט ניט פון אונז, ווי פון א מין נארישע חיה, וואס פערשטעהט קיין זאך ניט, עפענט אונז ניט די אויגען, זיי זענען שוין לאנג אפען צוליב די צרות, וואס מיר טרא־גען אריבער, מיר פערשטעהען אליין גאנץ גוט, אלעס וואס רינגעלט אונז ארום, איהר זעהט נאר ניט צו פערשטעלען אונזערע אויגען מיט

פעליעטאן.

צעזייעט און צעשפרייט.

בילדער פונ׳ם יודישען לעבען.

אין דריי אקטען

פון

שלום-עליכם.

(פארטזעטצונג).

VI-טע סצענע

(די זעלבע און חנה.)

חנה. (געהט צו צום פארטעפיאן, דערזעהט מאטוויען מיט זיין חבר) פארדאן! איך האב אייך אפשר איבערגעשלאגען אין מיטען א שמועס?

מאטוויי. ניין, ניין, סע מאכט ניט אויס. מיר קענען געהן. (צו דאווידקען) קום יאקים, וועלען מיר מאכען איין „עקארטע" אויפ׳ן קריידל.

דאווידקא. קרייד איז א רפואה צו ווערעם... פאר וואס בא־קענסט דו מיך ניט מיט דיין שוועסטערל? סע שטעהט דיר אפנים ניט אן, דו שארלאט איינער, דו פוילע קיסליצע? נישקשה עם מעג דיר אנשטעהן; מיר וועלען סאי וסאי אין גיכען ווערען נאהנטע מחותנים אם ירצה השם מיט׳ן אויבערשטענס הילף... דו מעגסט זיך שוין פארלאזען אויף מיין שוועסטערס ברודער!...

מאטוויי. זאג דיין שוועסטערס ברודער, אז ער איז א גרויסער אידיאט... (ער שלעפט איהם) קום יאקים!...

דאווידקא. איך בין שוין איין אידיאט דערמיט, אז איך קען זיך מיט אזא „פרוכט" ווי דו ביזט... (זיי געהען אפ; עס קומט אן חיים מיט זיינע צוויי חברים די ציוניסטען. חנה שפיעלט שטילערהייד אויפ׳ן פארטעפיאן. חיים מיט די חברים האלטען אין מיטען א הייסען וכוח, זעהען ניט פאר זיך די וועלט.)

VII-טע סצענע

(חנה, חיים, זיינע צוויי חברים.)

חיים. ניין—ניין—ניין! איהר וועט מיר ניט איינרעדען, אז איהר וועט עפיס מאכען מיט אייער „קולטורע"! מיר וועלען האבען נאך א חדר און נאך א ביבליאטעקע און נאך איין „ארטעל", און ארץ ישראל וועט אלץ זיין נישט ביי אונז אין די הענט! איהר וועט דא מאכען חדרים, ביבליאטעקעס, ארטעלען, בענק און חברות, און די ענגלענדער מיט די דייטשען מיט די פראנצויזען וועלען דערווייל,

פערשידענע הבטחות, בכדי מיר זאלען אליין ניט וויסען פון וואנעט די צרות קומען.

לערנט אויס פריהער אונזער לעבען און ווי אזוי מיר לעבען, גיט זיך מיהע זיך מעהר בעקענען מיט אונזערע פרנסות, צו וואס פאר איין ארבייט זענען מיר פעהיג און צו וואס ווינציגער פעהיג, דענסט־מאל וועט איהר וויסען וואס אונז פעהלט און מיט וואס מען קאן אונז העלפען.

איש המוני.

צווישען גאזעטען.

קיינע פון די נייע צייטונגען, וואס האבען בעדארפט אנהויבען הערויסגעהן פון ניי־יאהר, האט מען מיט אזא נייגעריגקייט ניט ער־ווארטעט ווי די צוויי־מאל וועכענטליכע צייטונג „הזמן", עטוואס אנדערש, עטוואס בעזונדערס האט מען פון דער צייטונג ערווארטעט. די נעמען פון אזוינע בעוואוסטע און בעליבטע העברעאישע שריפט־שטעלער, וועלכע שטעהען אן דער שפיצע פון דער צייטונג זענען גענוג געוועזען, אז מיר זאלען ווארטען אויף די ערשטע נומערען מיט א בעזונדער נייגעריגקייט.

און אונזער ערווארטונג איז ניט געוועזען אומזוסט, וויסענדיג ווי שווער עס איז צו ברענגען אין ארדנונג אין דער ערשטער צייט א יודישע צייטונג אין אזא שטאדט ווי פעטערסבורג, וואו עס פעהלט אלץ וואס א יודישע צייטונג בעדארף.

און פון דעסטוועגען זענען די ערשטע נומערען אין אויסזעהען ארויס שען. דער זאץ, די דרוק און דאס צוזאמענשטעלען פון די נומערען מאכען דעם בעסטען איינדרוק.

ניט דא איז דער פלאץ אויספיהרליך איבערצוגעבען דעם רייכען אינהאלט פון די ערשטע 4 נומערען, וועלכע ליגען איצטער פאר אונז, אין וועלכע עס געפינען זיך אזוינע ארטיקלען ווי „הזרגון והחדר" — ד"ר קאצענעלסאן, „חג יובל העתונים ברוסיה" — בן אברהם, „זכרונות מרדכי בן הלל הכהן" און נאך אנדערע, וועלכע לייענען זיך מיט גרויס אינטערעס.

דער אמת'ער העברעאישער לעזער קאן זיך באמת פרייען מיט אזוינע ארטיקלען.

די צוויי־מאל וועכענטליכע צייטונג „הזמן" וויל פון דעסט־וועגען ניט קאנקורירען מיט די טעגליכע צייטונגען, וועלכע קענען ברענגען גאנץ בעזונדערע נוצען.

„מיר ווילען נישט דערביי מאכען קיין עסק — לייענען מיר אין ערשטען ארטיקעל — מיר זוכען נישט צו פערדינען א סך געלד. די ליבהאבער פון דער העברעאישער ליטעראטור, וועלכע האבען א ריינגעלייגט געלד און כחות צו גרינדען דעם „הזמן" אויף א פעסטען פוס, האבען קיין שום עסק ניט געהאט אין זינען, זייער גאנצע כונה איז נאר צו פערגרעסערען און פערשענערען די העב־רעאישע ליטעראטור, וועלכע איז זיי טייער".

חאטש אין די לעצטע צעהן יאהר זענען מיר שוין געוואהנט צו הערען טאג טעגליך פון א יודישען פערלאג אזוינע זיסע ווערטער; נאר דא האבען מיר גראד גענוג אורזאכען צו גלויבען אין דעם „הזמנ'ס" ווערטער.

דער „הזמן" איז באמת אנגעקומען אין אזוינע געטרייע הענד וואס ווילען טאקי באמת „אהן שום עסק מאכען" פערברייטערען און פערשענערען די העברעאישע ליטעראטור.

און דא האבען די אמת'ע ליבהאבער פון דער העברעאישער ליטעראטור א גוטען צופאל ארויסצווייזען זייער גרויסע ליבע צו אונזער היילינע שפראך און אונטערהאלטען די העברעאישע ליטעראטור אנשטאט ווי זיי זאלען אנפאלען אויף דעם זשארגאן, וואס דער פראסטער עולם פאדערט צום לייענען.

אין דעם זעלבען ארטיקעל וואונדערט זיך דער „הזמן" וואס „דאס יודישע פאלק, וואס אין רוסלאנד אליין האט עס 6 מיליי־

פאוואלינקע, ביסלעכווייז, אויסקויפען פאלעסטינא, און ביז מיר וועלען זיך אמאל ארומקוקען וועט שוין ארץ ישראל זיין אוים ארץ ישראל...

ערשטער ציוניסט. וואס זשע ווילסט דו, יודישער ביסמארק?

חיים. וואס וויל איך? א „טשארטער" וויל איך!

ערשטער ציוניסט. סך הכל, מעהר ניט? נו, און דער „טערק"?...

צווייטער ציוניסט. א טשארטער ווילסט דו? וואס וועסט דו טהון מיט'ן טשארטער?

חיים. לאמיר נאר האבען דעם טשארטער וועלען מיר שוין נאכדעם וויסען וואס מיר האבען צו טהון. לאמיר נאר האבען אונזער איינען ווינקעל, וועט שוין זיין רעכט...

ערשטער ציוניסט. וואס זשע וועסט דו טהון מיט'ן טשארטער, יודישער נאריבאלדי? וואס וועסט דו טהון מיט'ן איינענעם ווינקעל? לאמיר נאר האבען פריהער א פאלק, וועלען מיר נאכדעם זארגען מכח א לאנד; א פאלק מיט א קולטור!

צווייטער ציוניסט. מיט איין איינענער, יודישער קולטור!

חיים. (שרייט) ווידער קולטור? טאמער וואלט שוין געוועזען גענוג קולטור? יודען זענען גענוג קולטורנע אהן אייך! יודען דארפען האבען א לאנד! יודען דארפען האבען וואו דעם קאפ אנצושפארען! יודען דארפען האבען אשטיקל ברויט, איין איינען שטיקל ברויט, מיט כבוד, מע זאל אויפהערען אויסווארפען אונז, אז מיר זענען איינגעבע־טענע פרעמדע; מע זאל אויפהערען טרייבען אונז פון איין ארט אויפ'ן אנדערען — און איהר שפארט זיך גאר וועגען קולטור, וואס פאר א קולטור מע זאל אונז געבען! יודען מאנען לאנד, און איהר ניט זיי קולטור! יודען בעטען ברויט, און איהר האדעוועט זיי מיט חדרים, מיט ביבליאטעקעס, מיט ליטעראטור!

חנה. (געהט צו שטילערהייד פון אונטען) איך האב גאר ניט גע־וואוסט, חיים, פון דיין טאלענט, אז דו ביזט אזא רעדנער!

חיים. און איך האב נישט געוואוסט חנה, אז דו ביזט דא. (ער שטעלט זי פאר פאר זיינע חברים) דאס איז מיין שוועסטער, און דאס זענען מיינע חברים, ציוניסטען.

חנה. ציוניסטען? זענט איהר הייסט אלע דריי ציוניסטען? וואס זשע דארפט איהר זיך קרינען?

חיים. ציוניסטען זענען מיר אלע, נאר נישט קיין גלייכע ציוניס־טען; איך בין א „פאליטישער" ציוניסט, און זיי זענען קולטורנע ציוי־ניסטען, אי דאס נישט קיין גלייכע ציוניסטען: איינער איז א „פראקציי־אניסט" און דער צווייטער א מזרחי'סט"...

חנה. אוי אוי! וויפיל איסטען ביי אייערע ציוניסטען!

ביידע ציוניסטען. אונזערע ציוניסטען? און איהר האלט רען ניט פונ'ם ציוניזם?

אן, האט ביז היינט נאר צוויי צייטונגען געהאט אין אונזער נאציאנאל־שפראך, אונ ביידע האבען נאר געהאט איין ערך פון 10,000 אבאנענטען, דאס הייסט איינער פון 500. אזא קליין ארים פאלק ווי די "לאטישען" האט 11 פערשידענע צייטונגען אין זייער אייגענער שפראך. פאר 25 יאהר צוריק, בשעת די רוסישע טערקישע מלחמה, האבען די בולגארען געהאט 23 צייטונגען, טעגליכע, וועכענטליכע אונ מאנאטליכע, א חוץ איינינע צייטונגען אין דער רעגירונגס־שפראך. אינ די בולגארען האבען זיך דאך קיינמאל נישט בעריהמט, אז זיי זענען איין "עם הספר"; נישט מעהר זיי האבען פערשטאנען, אז די נשמה פון פאלק ליגט אין דער שפראך, אונ וויל זיי האבען געוואלט לעבען, דעריבער האבען זיי אונטערגעהאלטען זייער נאציאנאל־שפראך אונ די ליטעראטור. אונ מיר יודען, וואס מיר, זענען שטאלץ דערויף, וואס מיר זענען איין עם־הספר, וואס מיר האלטען זיך פאר איין עם־סגולה, מיר בעגניגען זיך מיט צוויי צייטונגען אונ אז איינינע מענשען ווילען ארויסגעבען נאך א דריטע צייטונג אויף העברעאיש, קלאפט זיי דאס הארץ — ווער ווייסט אויב זיי זענען דערמיט נישט מסיג איין אנדערענס גבול.

דער "הזמן" איז פול מיט האפנונגען אויף בעסערע צייטען פאר דער העברעאישער ליטעראטור.

"מיר ווילען דערוויזען אונזער פאלק, אז עס געבט נאך אונ עס וועט נאך לעבען, חאטש דאס היינטיג לעבען איז א שווער, א ביטער לעבען. מיר ווילען אונזער פאלקס־געשמאק אויסבילדען, מיר ווילען אלע גוטע אונ שענע זאכען, וואס אייראפא האט זיך אנגעשאפט, אין אונזער ליטעראטור אריינברענגען.

מיר ווייסען גאנץ גוט וואס פאר איין אחריות מיר נעמען אויף זיך, מיר ווייסען וואס עס הייסט א צייטונג פאר א פאלק, וואס איז צעזייעט אונ צעשפרייט, א פאלק וואס האט ניט קיין שום אנדער ארגאניזאציע. מיר ווילען, אז דער "הזמן" זאל זיין נישט נאר א טרומייט פאר דעם דעת־הקהל, נאר אויך א שופר צו וועקען דעם עולם, צו אורטיילען איבער אלץ וואס מאכט זיך ביי יודען ערנסט אונ נישט געשווינט קיינעם.

ווער וועט דאס אונז געראטען? וועלען מיר קענען אויספיהרען דאס וואס מיר ווילען? דאס וועט אונז די צייט ווייזען".

אבער נאך איידער די צייט וועט ווייזען, וועלען מיר האפען, אז דער עולם וועט וויסען ווי צו שעצען אזא צייטונג ווי דער "הזמן".

פאליטישע ענינים.

(זשארע אין פראנצויזישען פארלאמענט. דער ענין דרייפוס, די לאגע אין מאראקא אינ ווענעצועלא. דייטשלאנד זוכט פריינדשאפט).

דער נייער וויצע פרעזידענט פון פראנצויזישען פארלאמענט ז ש א ר ע איז היינט דער "גבור היום", מיט איהם בעשעפטיגט זיך היינט די גאנצע זשורנאליסטיק. יעדעס ווארט וואס ער רעדט ארויס ווערד באלד אין אלע צייטונגען אבגעדרוקט אונ ווי אזוי צו רעדען פערשטעהט זשארע זעהר גוט, מען האלט איהם פאר דעם גרעסטען רעדנער אין פראנקרייך. דער ענטפער, וואס ער האט געענטפערט דעם פאריגען פרעזידענט פון פארלאמענט ד ע ש א נ ע ל, האט געמאכט א גרויסען רושם.

זשארע איז דער פארשטעהער פון דער סאציאליסטישער פארטיי אין פראנקרייך אונ ביי יעדע געלעגענהייט בעמיהט ער זיך צו פערבעסערען די לאגע פון די ארבייטער. זשארע איז נאך גאר יונג אונ אין פראנקרייך, וואו עס איז קיין נייעס נישט, אז א מענש פון פראסטען שטאנד זאל קענען דערגרייכען צו דער העכסטער מדרגה, קאן אזא מענש ווי זשארע שטייגען אונ שטייגען. זשארע איז געוועהלט געווארען דאס ערשטע מאל אלס אבגעארדענטער אין פארלאמענט פון די ארבייטער־קלאסע אין יאהר 1893, דענסטמאל איז ער אלט געוועזען 26 יאהר, אונ באלד האט ער בעקומען א גרויסען נאמען דורך זיינע רעדעס. זשארע רעדט מיט גרויס התלהבות, מיט א ברען, ער רעדט נישט גלאט אזוי אבי נישט צו שווייגען, ער רעדט דענסטמאל

חיים. מיין שוועסטער, פארשטעהסט איהר מיך, איז א סאציאל־דעמאקראטקע; ביי איהר שפיעלט דאס יודישע פאלק קיין שום ראלע ניט; זי האלט מלחמה פאר די ג א נ צ ע ן מענשהייט.

חנה. מיין ברודער חלומ'ט זיך "מלחמה"; איך האלט נישט קיין מלחמה מיט קיינעם אונ פאר קיינעם, איך געה נאר מיט דעם גאנג, אז א יוד איז קודם כל א מענש, א מענש גלייך מיט אלע מענשען, אונ אלע מענשען האבען נאר איין קולטור, די מענשליכע קולטור . . .

ערשטער ציוניסט. וועדלוג איך זעה זענט איהר ווייט ניט נאר פון ציוניזם נאר אפילו פון נאציאנאליזם?

חנה. גאנץ ווייט! איך האלט, אז דער נאציאנאליזם שטערט דעם פראגרעס . . .

צווייטער ציוניסט. אדער פראסט גערעדט הייסט דאס, אז א'הר רעאגירט אויפ'ן פיעטיזם פונ'ם אלטרואיזם אונ פונ'ם קאסמאפאליטיזם . . .

חנה. אהא וואסערע הויכע ווערטער! . . . (עס קומט אן מלכה אונ פעסיל. חיים, חנה אונ ביידע ציוניסטען רעדען צווישען זיך שטילערהייד.)

VIII-טע סצענע

(די זעלבע, מלכה אונ פעסיל.)

פעסיל. לאנג לעבען זאלט איהר, איהר האט דאך מיך מיט די מכבושים דערהאלטען ביי מיין כבוד, אז אך אונ וועה מיין וועלט! גאט זאל אייך העלפען, איהר זאלט זיין תמיד רייך, אונ תמיד קענען געבען, אונ תמיד וועלען געבען, אונ תמיד זיין געזונד, אונ תמיד אויפגעלייגט, אונ תמיד פרייהליך . . .

מלכה. (זיפצט) מיר זענען קיין מאל ניט אויפגעלייגט, קיין מאל ניט פרייהליך . . .

פעסיל. איהר זאלט דערלעבען פיהרען אייער יונגערע טאכטער צו דער חופה נאר מיט מעהר מזל, אז אך אונ וועה מייז וועלט! (ווייזט אן אויף חנה'ן) אט דאס איז זי טאכי?

מלכה. (זיפצט) ס'זאל נאר זיין אן מיר געוועגדט . . . (צו דער טאכטער) חנה'לי, קום נאר אהער! (חנה געהט צו) דאס איז פעסיל, פעסיל דער מומע סאסים. (חנה ציהט איהר אוים די האנט, פעסיל בייגט זיך צו, וויל איהר געבען א קוש אין האנט, חנה לאזט נישט, פלייבט צעמישט.)

פעסיל. אט דאס איז אייער חנה'לי, לעבען זאל זי? אט די וואס זי הייסט נאך דער באבע חנה? א טייער קינד דאס איז! איך האב אויך, אז אך אונ וועה מיין וועלט, א טאכטער חנה, נאך דער באבע חנה, א מיידל פון זעכצעהן יאהר, א טייער מיידל, א גאלד, א פאר־שוין, אונ א חכמה, וויל נעביך לערנען, וויל נעביך שרייבען, וויל

ווען עס דריקט איהם עפּיס צו און ער קאן שוין מעהר נישט שווייגען. אין זיינע ווערטער דערקענט מען באלד, אז זיי זענען יוצאים מן הלב און דעריבער ווירקען זיי זעהר פיעל.

בשעת עס האט זיך אנגעהויבען די מחלוקת וועגען דרייפוס האט זשארע מיט אלע כחות געשטריטען פאר די גערעכטיגקייט און האט א סך מיטגעהאלפען, מען זאל דרייפוסען איבערמשפט'ן. גלייך מיט אלע „ראדיקאלען" איז ער מיט דעם משפט אין רען נישט צופרידען געוועזען. זשארע איז זיכער, אז דרייפוס ברויך נישט קיין גנאדע נאר גערעכטיגקייט. נאר כל זמן זשארעס השפעה אין פארלאמענט איז געוועזען א קליינע, כל זמן זשארע האט מורא געהאט, אז זיך משתדל זיין פאר דרייפוסען קאן מעהר שאדען ווי נוצען, האט ער געשוויגען און האט געווארט אויף א בעסערע צייט, און די בעסערע צייט איז געקומען, זשארע איז געווארען וויצע־פּרעזידענט אין פארלאמענט, זיין השפעה אויף דעם פאלק איז גרויס, היינט איז די רעכטע צייט צו דערוויזען דעם אמת און דערצו גרייט זיך זשארע צו.

דער משפט דרייפוס, וואס האט אין זיין צייט אזוי פּעראינטערעסירט די גאנצע וועלט, וועט זיכער זיך ווידער אנהויבען. אין זיין רעדע, וואס זשארע האט געהאלטען אין דער שטאדט וויערזאן, האט ער געזאגט, אז ער איז גרייט מגלה צו זיין אין פארלאמענט איינגע סודות וועגען דרייפוס. צוויי פראנצויזישע בעוואוסטע שרייבער, זשערא רישאר און פראנס פּרעסאנס, האבען געשריבען אין די פראנצויזישע בלעטער, אז דער ענין דרייפוס האט גאר קיינמאל נישט אין גאנצען אויפגעהערט, נאר אצונד וועט ער זיך ערשט רעכט אנהויבען. עס איז קיין ספק נישט, אז זשארע און די אנדערע, וואס ווילען אויפ'ס ניי דעם משפט דרייפוס בעהאנדלען, האבען ריכטיגע ראיות צו בעווייזען, אז דרייפוס איז אונשולדיג; אז נישט וואלטען זיי נישט אנגעהויבען רעדען וועגען דעם. די נאציאנאליסטישע פּארטיי אין פראנקרייך, וואס האבען געוואלט דורך פּאטי־דע־קלאם פער־וויקלען דעם משפט דרייפוס מיט דעם משפט פון די שווינדלער־פאמיליע עמבער, האבען שוין חרטה, וואס זיי האבען דערמיט אנגע־הויבען. א שייכות צו דעם ענין דרייפוס האבען אויך אודאי די שנויים, וואס זענען געמאכט געווארען אין דער צייטונג „Siecle", וועלכע איז איבערגעגאנגען צו די דרייפוסיסטען.

און פראנקרייך האט איצטער צייט זיך צו פערנעמען מיט די אינערליכע ענינים אין לאנד, דען מיט די אייסערליכע ענינים האט זי זיך נישט פיעל מיט וואס צו פערנעמען. דער פחד פאר א מלחמה, וואס האט געקאנט אויסברעכען צוליב מאראקא איז פערשוואונדען, דער מאראקאנישער סולטאן אבדול אזיז האט מנצח גע־ווען אין דער לעצטער מלחמה די מורדים און זייער אנפיהרער בו־האמארא האט מען גענומען געפאנגען; אין ווענעצועלא וועט סוף כל סוף אויך ווערען שטיל, די צדדים וועלען מרוצה ווערען אויף א פשרה, וואס דער אמעריקאנישער געזאנדטער באוען וועט שוין געפינען.

און באמת איז דער גאנצער סכסוך מיט ווענעצועלא איין אויפטו פון דייטשלאנד, וועלכע האט די לעצטע צייט אביסל אנ־געווארען איהר גלאנץ אין אייראפּא, און זוכט דעריבער תמיד שותפות צו מאכען מיט אנדערע מלוכות אין אייראפּא, נאטירליך, מיט די וואס זי זעהט, אז זיי זענען מצליח. דא מאכט זי שותפות מיט ענגלאנד און געהט מיט איהר אויף ווענעצועלא, דא ווייזט זי אמעריקא א פריינדליך פּנים און זאגט אז זי איז גערעכט, זעהט זי אז רוסלאנד געראט איינצושטילען די אונרוהען אין מאקעדאניע, זאגט זי אז רוסלאנד איז גערעכט. דער כלל, דייטשלאנד אונטער ווילהעלם, וואס איז אביסל צו פריה געווארען קייזער, איז נישט די דייטשלאנד, וואס אונטער ביסמארק, דייטשלאנד פיהלט זיך שוואך אין די אויסלענדישע ענינים און טוט קיין זאך נישט אויף איהר אייגענעם חשבון.

איבריג שטארק און צו פיעל נחת האט דייטשלאנד אין די

נעבאך אלסדינג קענען און אלסדינג וויסען, נאר ווי קאן זי לערנען, ווי קאן זי שרייבען;' אז זי דארף מיר ניאנטשען די קלענערע קינדער; איך האב זיי קיין עין הרע גענוג, אז אך און וועה מיין וועלט, און צרות נאך מעהר!

מלכה. (זיפצט) צרות איז פאראן אומעדום . . . (עס פליהט אריין סאשא ווי א וויכער.)

IX-טע סצענע

(די זעלבע און סאשא.)

סאשא. מאמע נעלד! דאוואי דיענגי, דיענגי!

מלכה (געהט צו דער קעשעני) אויף וואס איז „דיענגים"?

סאשא. אויף וואס? אויף . . . טינט.

מלכה. טינט? קארג טינט פאראן און שטוב, טאטעניו! דאכט מיר ערשט נעכטען געקויפט א פלאש טינט.

סאשא, נו, פענעס!

מלכה. פארשטעהט זיך, אז ניט קיין טינט איז פענעס?

פעסיל אוי לעבען זאל ער! דאס איז דאס מיזיניקל אייערס? וואס פאר א טייער קינד דאס איז! בירליאנטענע קינדער ביי אייך, מלכה'ניו, מיט לאנגע יאהרען זאלען זיי אייך זיין, איינס בעסער פונ'ם אנדערען, און שען, אין זייערע פּנימ'ער נישט אריינקוקען! פונקט אזוי ווי ביי מיר, אז אך און וועה מיין וועלט! פאראן ביי מיר א סענ־דעריל אין זיינע יאהרען, און אפשר יונגער מיט א יאהר אדער מיט צוויי, און אפשר מיט דריי, האט ער א קעפּל, האט איהר נאך אזא קעפּל נישט נעזעהען; ער לערענט שוין גמרא לערענט ער, און חומש לערענט ער, און פסוק לערענט ער, און וואס לערענט ער ניט? אלסדינג לערענט ער, איך זאל אזוי קענען צאהלען פאר זיי שכר־למוד ווי זיי ווילען ביי מיר לערנען, אז אך און וועה מיין וועלט! מסתמא קענען אייערע מעהר פון מיינע, וואס האט מען דא צו קלערען?

מלכה. (זיפצט) ס'איז גאר קיין ראיה ניט . . .

פעסיל. (ווישט זיך די ליפּען, מאכט מאדנע גרימאסען, סאשא שטעהט אונטער איהרע פּלייצעס און מאכט איהר נאך.) פארשטעהט זיך, קיין עין הרע אין אזא ראסקאש, וואס האט מען דא צו קלע־רען, קיין עין הרע קיין בייז אויג!

מלכה. הלוואי וואלטען זיי געהאט אביסל ווינציגער ראסקאש, וואלט אפשר געזונדער נעווען פאר אונז אלעמען . . .

אינערליכע ענינים אויך נישט. דער נייער צאל אויף אויסלענדישע תבואות, וואס מען האט איינגעפיהרט, געפעלט זעהר נישט די ארימע קלאסע פון לאנד, דען צוליב דעם איז דער יקרות זעהר גרויס געווארען; דער פרעזידענט פון פארלאמענט גראף באלעסטרעם האט זיך צוליב דעם און נאך אנדערע סבות געמוזט אבזאגען, חאטש מען האט איהם דערנאך ווידער אויסגעקליבען; בעבעל דער אנפיהרער פון די סאציאליסטישער פארטיי אין דייטשלאנד האט נישט לאנג אין א רעדע, וואס ער האט געהאלטען, פוגע בכבוד געוועזען אין דעם קייזער און דעם קראנפרינץ; די קאטוילישע פארטיי איז בייז, וואס דער קייזער איז געוועזען הערען דעם וויסענשאפטליכען פארטראג, וועלכען דער פראפעסאר דעליטש האט געהאלטען וועגען ביבעל און בבל, ווייל דאס איז א חלול הקודש פאר דער אמונה, און אנדערע בעקלאגען זיך, אז אין זיינע רעדען, וואס דער קייזער האלט צו אפט און צו לאנג ביי א ברכה על הכוס אדער גלאט אזוי, איז ער עובר אויף די געזעצע פון דער קאנסטיטוציע, אז ער וויל גלייך ווי די נאפאלעאנס אין פראנקרייך ווערען א זעלבסט-הערשער. דער כלל אלע פארטייען אין דייטשלאנד זענען אומצופרידען.

נייעס פון דער וואך.

I. וועלט נייעס.

— אין ווארשא ארבייט מען אויס א פלאן צו בויען א פאלקס-טעאטער אויף דעם ארט וואו עס שטעהט היינט איין אסטראג.

— דער זאכסישער קעניג וויל נישט ערלויבען דער קרוינפרינצעסין צו קומען זעהען איהר קראנק קינד אין דרעזדען, חאטש זי האט זיך סוף כל סוף ענטשלאסען איהר געליבטען זשיראן צו פערלאזען. זשיראן איז שוין אהיים געפאהרען קיין בעלגיע.

— מען ריכט זיך, אז אין חינא וועט ווידער אויסברעכען א שרעקליכע מרידה.

— ווי די איטאליענער בלעטער מעלדען, וועט דער רוסישער קייזער מיט דער קייזערין אין אנפאנג אפריל פאהרען אין איטאליע צו בעזוכען דעם קעניג וויקטאר עמנואל. די פראנצויזישע רעגירונג וועט איהם אדער ביי דעם נארד-מעער אדער ביים מיטעללענדישען ים בעגריסען. אויף דער איינענער רייזע וועט זיך דער רוסישער קייזער צוזאמענטרעפען מיט קייזער פראנץ יאזעף. דער ארט וואו זיי וועלען זיך צוזאמענטרעפען איז נאך נישט בעשטימט.

— די ענגלישע רעגירונג האט פערבאטען דורכצופיהרען דורך אינדיע געוועהר פאר אפגאניסטאן.

— אין טעהעראן, די הויפטשטאדט פון פערסיע, איז שרעקליכע אונרוהען, עס געהט נישט אוועק א טאג, וואו מען זאל נישט ארייןזעצען איינינע פאליטישע מענער אדער גייסטליכע.

— די ענגלישע רעגירונג האט ערלויבט מעהרערע דעלעגירטע, וואס די בורען האבען געשיקט אין אייראפא צו בעטען הילף, צוריקצוקומען אין דרום אפריקא.

— דער געוועזענער פרעזידענט פון די בורען קריגער, ווערד וואס א טאג שוואכער, ער איז שוין כמעט עבר ובטל און די דאקטוירים האלטען נישט מעהר פון זיין לעבען.

— דער יקרות אין קאראקאס, די הויפט-שטאדט פון ווענעצועלא איז מחמת דער בעלאגערונג זעהר גרויס; א פונט זאלץ, למשל, קאסט 50 קאפ.

II. יודישע נייעס.

רוסלאנד. אין גראדנא האט מען נישט לאנג געעפענט א שולע זיך צו לערנען מלאכות, וועלכע איז געבויט געווארען לויט די צואה פון דעם פערשטארבענעם נדיב ר' אליעזר ברעגמאן.

— 16 יודישע יונגע מענשען זענען ארויסגעפאהרען פון ווארשא נאך אנטווערפען (בעלגיע) צו די דארטיגע בריליאנטען-שלייפערס, וועלכע האבען זיי געשריבען זיי זאלען דארטען קומען.

— אנפאנג היינטיגען חודש איז ביי דער חברה „מרבי השכלה" אין פעטערסבורג געוועזען איין אלגעמיינע אספה, אויף וועלכע מען האט פארגעליינט דעם חשבון פון דער חברה און געוועהלט חברים צום קאמיטעט אנשטאט די, וועלכע האבען זיך אבגעזאגט.

פעסיל. (דרעהט מיט'ן קאפ, מאכט גרימאסען; סאשא מאכט איהר נאך) וואס רעדט איהר, מלכה'ניו, געזונד זאלט איהר מיר זיין? לאזען זיי אייך וואכסען געזונדערהייד אין ראסקאש, זיי זאלען קיין מאל ניט וויסען פון קיין נויט און פון קיין צער און פון קיין דלות און פון קיין צרות און פון קיין יסורים און פון קיין בייז און פון קיין שלעכטס, רבונו של עולם! (סאשא מאכט איהר נאך; מלכה ווינקט צו איהם ער זאל אויפהערען; עס עפענט זיך די טיר און עס קומט ארייין מאיר.)

X-טע סצענע

(די זעלבע און מאיר.)

מאיר. (אנגעטאהן אין פעלץ, אין היטעל און אין קאלאשען, בלייבט שטעהן אויף דער טיר, באטראכט מיט איין קוק דעם גאנצען עולם.) וואס איז? ווער איז אט די יודינע? (אויף חיימ'ן מיט די חברים) און וואס איז פאר בחורים, פאר „סאבראניעס" וואס?

מלכה. (דערשראקען) דאס . . . דאס איז פעסיל דער מומע סאסים . . .

מאיר. וואסער פעסיל? וואסער מומע סאסי? וואס דארף זי וואס?

מלכה. זי . . . זי . . . זי מאכט חתונה א טאכטער . . .

מאיר. מזל טוב דיר! א גדולה! סאסיל דער מומע פעסיל'ס מאכט חתונה א טאכטער!

מלכה. (פארריכט) ניט סאסיל דער מומע פעסיל'ס, נאר פעסיל דער מומע סאסים . . .

מאיר. איז—ווי—ני—טיע! האט קיין פאראיבעל ניט, וואס איך האב מיך פארביטען א ביסל מיט די יוצרות! (טהוט זיך א בייג צו מלכה'ן צו פעסלין גאנץ עלעגאנט . . . פעסיל שטעהט אויף און ענטפערט איהם מיט א טיף אנבייגעניש, מאכט בשעת מעשה א משונה מאדנע גרימאסע . . . סאשא אונטער איהרע פלייצעס מאכט איהר נאך . . . מלכה לאזט אראב די אויגען . . . חנה, חיים און ביידע ציוניסטען שטעהען און קוקען איינס אויף דאס אנדערע און ווייסען ניט וואו זיי זאלען זיך אהינטהון . . . א שטומע סצענע דויערט א מינוט.)

סוף פונם צווייטען אקט.

— אין דער יודישער קאלאניע, וועלכע איז נישט ווייט פון מינסק, בויעט מען איצט א נייע אבטיילונג צו לערנען די מלאכה פון וועגען און רעדער מאכען. ה׳ וויסבערם האט דערויף געשאנקען 3000 רובל.

— די פעטערסבורגער פאליציי האט ערלויבט די יודישע ארטיסטען, וואס שפיעלען אין פעטערסבורגער טעאטערס צו וואהנען אין פעטערסבורג אזוי לאנג ווי זייער קאנטראקט גילט.

עסטרייך-אונגארן. דער יוד לעאפאלד הילזנער, וואס צוליב איין עלילת דם האט מען איהם דן געווען צום טויטען און דער קייזער פראנץ יאזעף האט איהם געשאנקען דאס לעבען און איהם נאר צו אייביגען אסטראג צוגעמשפט, ווערד אין אסטראג שטארק גערודפ׳ט פון די קריסטליכע ארעסטאנטען. איינמאל האבען זיי איהם געוואלט צווינגען ער זאל קישען זייער היילינג בילד, זיי האבען איהם אזוי פיעל גערפיינינט, אז ער האט דאס בילד אווארף געטאן צו דער ערד און צעבראכען. דערפאר האט מען נישט לאנג געמאכט אויף איהם א משפט. ער האט געזאגט, אז זיין כונה איז נישט געווען מחלל צו זיין זייער אמונה, ער וויל נאר מען זאל איהם זעצען אין איין אנדער אסטראג, דען ער קאן שוין מעהר די רדיפות נישט איבערטראגען. מען האט איהם צוגע׳פסק׳עט צו פאסטען איינמאל אין 2 וואכען און זיצען אליין אין אבעזונדער צימער א גאנץ יאהר.

דייטשלאנד. דעם אנטיסעמיטען פאול קאך האט מען צו געפסק׳עט 6 חדשים אסטראג פאר זיין ארטיקעל, וועלכען ער האט געשריבען אין דער שטאטספירגער־צייטונג, וואו ער בעשולדינט יודען, אז זיי געברויכען קריסטליך בלוט אין די מצות.

פראנקרייך. צו דער לויה פון דעם יודישען מיניסטער דוד ריינאל זענען געוועזען אלע פראנצויזישע מיניסטארען און אויך דער געוועזענער פרעזידענט קאזימיר פעריע, וואלדעק רוסא און ריבא.

ענגלאנד. אויף דעם דאנק־בריף, וואס דער פעראיין „עסטרייכישע יודען“ האט געשיקט צום יודישען לארד־מער אין לאנדאן דערפאר וואס ער האט נישט געלאזען צום באל דעם רומענישען געזאנדטען, האט דער לארד־מער געענטפערט: „עס פרייט מיך זעהר, אז מיין ארבייט פאר די רומענישע יודען געפעלט אייך, איך וועל מיך בעמיהען, א אייער בריף זאל בעקאנט ווערען ביי די רומענישע יודען, זאלען זיי חאטש די נחמה האבען, אז מען נעמט א חלק אין זייער צער“.

— אין לאנדאנער שפיטאל אין דער יודישער אבטיילונג פאר משוגעים איז אויסגעבראכען א שרעקליכע שרפה, עס זענען פערברענט געווארען 51 מענשען, דערונטער אויך יודען.

אמעריקא. די האפען־בעאמטע אין באלטימארע זענען שטארק מדקדק מיט די פרעמדע, וואס קומען דארטען אן. די סבה פאר וואס מען וויל דארטען די עמיגראנטען נישט אריינלאזען איז, ווייל זיי זענען קראנק אויף די קראנקהייט טראחומא (א מין אנשטעקענדיגע אויגען־קראנקהייט). די קראנקהייט ענטשטעהט פון דעם ים־וואסער, מיט וועלכע די עמיגראנטען וואשען זיך בשעת זיי זענען אויף דעם שיף. ווען מען וואלט זיי געגעבען ריינע, נישט קיין ים־וואסער זיך צו וואשען, וואלטען זיי אויף דער קראנקהייט נישט געליטען.

— אין פילאדעלפיא וועט מען קירצליך אנהויבען בויען א שוהל, וועלכע וועט זיין די גרעסטע יודישע שוהל אין אמעריקא. עס וועלען אין איהם זיין 4000 פלעצער. קאסטען וועט די דאזיגע שוהל איין ערך פון 175,000 דאלאר.

— דער בישאף פעטער אין אמעריקא, וועלכער איז א לאנגע צייט געווען א שטארקער ארבייטער אלס מיסיאנער, האט איצט זיך אבגעזאגט פון דער ארבייט, מחמת דעם, וואס ער האט זיך איבער־

ציינט, אז 99 פון 100, וואס בייטען זייער גלויבען, ווערען דערנאך צוריק יודען, אז זיי טוען עס נאר צוליב געלד.

חינא. אין קארעא (א מדינה נישט ווייט פון חינא) זענען גע־גרינדעט געווארען צוויי יודישע קהלות. איינע אין דער הויפט־שטאדט סעאול און די צווייטע אין מאזאנפא. דאס רוב פון די ביידע קהלות זענען פון די יודען, וואס מען האט זיי געאסר׳ט צו וואהנען אין מאנדזשורי.

באראן גינצבורג.

באראן נפתלי הירץ גינצבורג, וואס מען פייערט איצט זיין יובילעי, איז געבארען ט״ז טבת תקצ״ג (18 דעצעמבער 1832) אין א קליין שטעדטיל זוועניגאראדקא אין קיעווער גוב. וואו זיינע עלטערן האבען געוואהנט צוליב זייערע געשעפטען. צוזאמען מיט וועלט וויסענשאפט האט ער אויך געלערענט יודישע וויסענשאפט, וועלכע ער האט זעהר ליב געהאט און וועלכע ער ליבט און לערנט נאך עד היום; באראן גינצבורג שרייבט צייטענווייז זיינע פריוואט־בריף אויף העברעאיש. ביים באראן אין הויז פיהרט מען א שטרענג כשרה קיך און שבת האלט מען ווי ביי דעם פרומסטען יודען. צו 20 יאהר האט ער חתונה געהאט מיט ר׳ העשיל ראזענבערג׳ס טאכטער חנה און האט אנגעהויבען באלד צו פיהרען א הויז פאר זיך, געמאכט גרויסארטיגע געשעפטען, צוליב וועלכע ער איז זיך צוזאמענגעקומען מיט באראנען און גראפען. דורך זיינע גרויסע צדקות, וואס ער האט צעטיילט, האט ער זיך פערשאפט א גרויסען נאמען ביי פיעלע קעניג־ליכע הויפען אין אייראפא, וועלכע האבען איהם גרויס כבוד פערשאפט. מעהר פון אלעמען האט איהם אנגעטאן כבוד דער קעניג פון העסען דארמשטאדט. אין יאהר 1868, אלס עס איז געשטארבען דער געזאנדטער פון העסען דארמשטאדט אין פעטערסבורג, האט מען איהם די עהרענשטעלע איבערגעגעבען און ביז 1871 איז ער געוועזען געזאנדטער. אין יאהר 1870 האט איהם די העסישע רעגירונג געשאנקען דעם טיטול באראן פאר זיינע ניצליכע ארבייט און אין יאהר 1871 האט ער בעקומען פון דער איינענער רעגירונג דעם טיטול „געהיימער קאמער־ציענראטה.

די פריינדשאפט צווישען באראן און די העסענשע רעגירונג איז וואס א יאהר שטארקער געווארען און די העסענשע רעגירונג האט איהם איינינע מאל בעשאנקען מיט פערשידענע מעדאילען און ארדען.

באראן גינצבורג איז נישט נאר ביי די העסענשע רעגירונג בעליבט געווען, אויך אין אלע ממשלות האט מען זיך געגען איהם שטענדיג זעהר פריינדליך געוויזען.

III. ציוניסטישע נייעס.

— אין יאנאווא (הארארנער גוב׳) האט זיך געגרינדעט א נייע ציוניסטישע פרויען־חברה מיט דעם נאמען „בנות ציון“, וועלכע האט 50 חברות.

— יחיאל זאק אין קאוונא האט געשאנקען א הויז צו מאכען דארטען א ציוניסטישע ביבליאטהעק. צוויי מאל אין דער וואך קומט מען זיך דארטען צוזאמען און מען האלט רעדען. איינינע פריילינס האלטען זייערע רעדען אויף העברעאיש.

— אין קאפענהאגען, די הויפט־שטאדט פון דענעמארק, איז געגרינדעט געווארען דער ערשטער ציוניסטישער פעראיין, וועלכער האט דערווייל נאר 16 חברים.

— נאך פסח וועט די יודישע קאלאניאל־באנק אנהויבען ארבייטען אין פאלעסטינא.

— ד״ר הערצל האט געוואונען איינינע פון די גרעסטע יודישע גבירים אין לאנדאן פאר די ציוניסטישע אידעע.

א יודישע ירושה.

(פארטזעצונג).

דאס אלץ וואלט אפילו נישט אויסגעמאכט, ווען עס וואלט נישט פון יעדען ווארט פון דעם ארטיקעל, וואס מיר האבען אויבען געבראכט, צו בפירוש זיך ארויסגעוויזען, אז חברה האבען מורא, אז דורך דעם, וואס קייזער ווילהעלם וועט אננעמען די ירושה פון דער יודישער באראנעסע, וועלען די אנטיסעמיטען פערלירען זייער השפעה איבער דעם פאלק, גראדע איצט וואס די דאזיגע השפעה איז זיי שטארק נייטיג, גראדע איצט, וואס באלד הויבען זיך אן די נייע בחירות צום פארלאמענט. אט דאס וואס יעדער פערשטעהט, אז דער ארטיקעל מיינט דעם עיקר די יודישע רייכע באנקיערען, אט דאס מאכט דעם ארטיקעל אין גאנצען קאליע. מיין כונה איז דא נישט צו זיין א מליץ יושר פאר די יודישע באנקיערען אין דייטשלאנד, חס וחלילה. איך דערמאהן דא, אז דעם פערשטארבענעם אנפיהרער פון דער ליבעראלע פארטיי אין דייטשלאנד, דעם יודען עדוארד לאסקער נאכדעם ווי ער האט אין די זיבעציגער יאהרען אויפגעוויזען מיט זיינע שענע אונ שטארקע רעדעס, וואס ער האט אין פארלעמענט געהאלטען, ווי ווייט די גרונד-בעזיצער זענען שעדליך פאר דער מדינה, האט מען איהם נישט איינמאל פאר געווארפען, אז ער האט אין זיינע מערקווירדיג שענע רעדעס נאר ארונטערגעריסען דעם שלייער פון די דייטשע גרונד-בעזיצער, נאר פון דעם הויכען פרייסישען אדעל, ער האט אבער נישט מיט איין איינציג ווארט בעריהרט די גרונדבעזיצער פון די יודישע באנקיערען אונ סוחרים, וועלכע זענען נישט וועניגער שעדליך פאר דעם דייטשען אדעל. די אנטיסעמיטען האבען שוין דענסטמאל געשריגען, אז מעהר פון אלעמען עקספלאאטירען די יודישע באנקיערען דעם דייטשען ארבייטער אונ דריבער האבען די פאר-רייטער פון שטעקער אונ אהלווארדט בעהויפטעט, אז ווייל לאסקער איז אליין א יוד האט ער נישט געוואלט טשעפען קיין יודען, צי מחמת דעם וואס ער האט מורא געהאט זיי זאלען זיך אן איהם נישט נוקם זיין, אדער מחמת דעם וואס זיי האבען איהם משחד געווען מיט א שענע מטבע. עס איז אבער קיין שום ספק נישט, אז דאס איז נאר א בלבול פון די אנטיסעמיטען. לאסקער האט נאר געזארגט לטובת המדינה אונ ער האט גאנץ גוט געוואוסט, אז ווען ער וועט אנפאלען אויף די יודישע באנקיערען אונ סוחרים וועט ער נאר פערגרעסערען די שנאה פון די דייטשען צו די יודען, די שנאה וואס האט שוין דענסטמאל אנגעהויבען זיך צו בעווייזען. ער האט דאס נישט געקאנט, ווייל ער איז געוועזען דער אנפיהרער פון די ליבעראלע פארטיי, וואס זייער צוועק איז צו פערמעהרען פרייהייט אין דער מדינה אונ מאכען שלום צווישען איין אמונה אונ דער אנדערער. דאס איז אבער א טעות געווען פון לאסקערס זייט, דען צוליב דעם דאזיגען פערשוויינען אונ פארדעקען די קליינע אונ טיילמאל אויך גרעסערע עולות, וואס די יודישע באנקיערען אונ סוחרים האבען געטאן האבען זיך די אנטיסעמיטען איינגעשמועסט, אז עס עקסיסטירט טאקי באמת א גרויס אחדות צווישען די יודישע אריסטאקראטען אונ דעמאקראטען, צווישען די יודישע פלוטאקראטען אונ די דייטשע פריי-דענקער. אין דער אמת'ען אבער קאן פון אזא מין אחדות גאר נישט זיין די רייד, עס וואלט א סך גלייכער געווען ווען דער טאלענט-פאלער לאסקער, וואס האט אזוי גוט פערשטאנען ארויסצוזאגען די מיינונג פון די דייטשע ליבעראליסטען, ווען ער וואלט אין דער אייגענער צייט ווען ער האט אויסגעוויזען די פעהלער פון די דייטשע גרונדבעזיצער אויסגעוויזען די פעהלער פון די יודישע באנקיערען אונ סוחרים. דעם אמת דארף מען נישט מורא האבען צו זאגען, ער וואלט דערמיט נישט מעהר צוגעלאזט די אנטיסעמיטען אויסצוטראכטען אז עס איז עפּיס דא א מין בונד צווישען אלע יודען, ער וואלט דערמיט דאס יודישע פאלק נישט בעליידיגט, דען אלע ווייסען, אז נישט נאר דער יודישער סוחר איז שעדליך, נאר בכלל א סוחר, מעג ער זיין א יוד צי א קריסט צי גאר א מאהמעדאנער איז שעדליך.

(ענדע קומט).

ק. ג.

לאדזער בריף.

אין לאדז איז יעצט יום-טוב'דיג, אין אלע ווינקלען פון די גאסען זענען אויפגעשטעלט שענע דעקארירטע סטאלקעס, מיט פענדלעך אין דער הויך, וועלכע טראגען אויף זיך די אויפשריפט „היגיענישע נאהרונגסמיטעל אויסשטעלונג“. — אין לאדז איין אויס-שטעלונג אונ דערצו נאך א היגיענישע איז באמת פון די זאכען וואס זענען צו בעוואונדערען, ווייל די לאדזער מענשען זענען צו אזעלכעס נישט געשאפען. די הויכע פאבריקען-קוימענס, פון וועלכע עס יאגען שטענדיג גאנצע וואלקענעס רויך, די אונגעהייערע גרויסע פאבריקען-געביידען, אונ דאס בעשטענדיגע לויפען אונ יאגען פון די מענשען מיט בוימוואלענע קעפ אונ קאמגארנע געדאנקען, זענען אמת'ע עדות, אז לאדז ליגט עפּיס אנדערש אין זינען, אז זי האט קיין צייט אונ קיין געפיהל זיך צו בעשעפטיגען מיט קונסט אדער אנדערע קולטו-רישע זאכען. דאך מיט דער איצטיגער אויסשטעלונג זעהט מען, אז לאדז נעהמט דאך איין אנדערע ווענדונג, מען וויל מיט גוואלד אין דער פערכשופ'טער ארבייטס-שטאדט, עפּיס אידעאלעס, עפּיס בעסערעס אריין ברענגען. שוין אין די לעצטע פאר יאהר האט מען עס אנגעהויבען צו בעמערקען. עס איז געגרינדעט געווארען א שנעלע הילפס-רעטונגס-סטאציאן (פאגאטאוויא), וועלכע האט שוין הונדערטע אומגליקליכע געראטעט פון טויט. די דאזיגע עקסיסטירט אונ ארבייט ענערגיש. עלעקטרישע טראמוואיען לויפען אין די גאסען, פיעל גאסען זענען געפלאסטערט מיט האלצברוק, וואהנהייזער מיט בעסערע איינריכטונגען זענען אין לאדז אויפגעשטעלט געווארען, יעדעס מאל קומען צו שולען. אונ דער עיקר איצט די היגיענישע אויסשטעלונג בעווייזט אז לאדז הויבט זיך אן צו פערפיינערען אונ צו פערשטעהן, אז נישט אלץ איז דאס קערבל, נישט אלץ הייסט געלעבט, מען דארף אויך וויסען ווי צו לעבען. פאר אונז יודען, צווישען זיך רעדענדיג, וועלכע מיר זענען נישט אזוי שטארק מקפיד אויף ריינליכקייט, ווי אנדערע פעלקער, האט די היגיענישע נאהרונגסמיטעל-אויסשטעלונג א דאפעלטען ווערט. ביי יעדער אבטיילונג אין דער אויסשטעלונג, שטעהען דאמען אדער הערען אונ ערקלערען אונ בעווייזען אויך מיט פאקטען, וואס די אונריינליכקייט קאן אלץ אנמאכען, וואס פאר א מינים בעשעפענישען, וועלכע טויטען אדער מאכען קראנק דעם

מענשען, ווערען בעשאפען דערפון, וואס מען לעבט נישט ריין, מען וואהנט נישט ריין, אדער ווען מען עסט אלט פלייש, געפעלשטע מילך און פוטער, שלעכטען עסיג. זיי געבען אויך מיטלען צו דער־גערהן אויב דאס אדער יענץ איז גוט, צי שלעכט? זיי בעווייזען אויך מוסטערס פון קיכען־איינריכטונגען, וועלכע קענען גאנץ ביליג, אבער פראקטיש און היגיעניש איינגעארדענט ווערען, ווי אזוי מען דארף האלטען אלע מיני עסענוואארג וכדומה. די אויסשטעלונג איז זעהר געראטען. עס איז נאר צו בעדויערען, וואס זי וועט נאר אזא קורצע צייט פון 24 טעג אפען זיין און נישט אלע, איבערהויפט אונזערע יודישע בעל־הבית׳טעס, וועלען די געלעגענהייט האבען זי צו בעזעהען. איינינע טויזענד מענשען גערהן טעגליך אריין און ארויס, כמעט אלע אויסשטעלער האבען געקריגען גאלדענע און זילבערנע מעדאליען, דארונטער אויך איינינע פון אונזערע לאדזער יודען, וועלכע האבען אין דער אויסשטעלונג איין אנטייל גענומען. — מען רעדט שוין אויך אין לאדז צו שאפען א היגיענישעם מוזעאום. הכלל עס ווייזט זיך סמנים פון לעבען אין לאדז.

בנוגע צו געשעפט, קלאגען זיך יעצט די לאדזער פאבריקאנ־טען, אז ביז אהער איז גאר שטיל געוועזען, מען האט נישט געלייזט, עס איז נישט געוועזען וואס צו טון, און מחמת דעם האבען עטליכע פאבריקאנטען גאר אויפגעהערט צו צאהלען, און אין א מיטען מיטוואך הערט מען שוין, אז דער און דער האבען באנקראטירט, שוין אוים פאבריקאנט. אין לאדז איז מען שוין געוואהנט צו אזוינע זאכען, עס איז מעשים בכל יום. איצט, זאגט מען, הויבט מען שוין דאך אן צו לייזען געלד. פיעל רוסישע סוחרים זענען געקומען צו פאהרען נאך לאדז, און דער סעזאן הויבט זיך שוין אן צו שטעלען.

אין יודישקייט שלאפען אונזערע לאדזער חסידים נישט, זיי האבען אין לאדז געגרינדעט גאר א שפאגעל נייע חברה — „שת״ם״ הייסט זי מיט איהר כשר׳ן נאמען. נאר שרעקט אייך נישט, מיינט נישט, אז דאס איז א מין מורא׳דיגע חברה; די ראשי תיבות פון שת״ם זענען גאר שומרי תפילין ומזוזות, אפשר ציצית אויך, דאס וויים איך שוין נישט. איינער א חברה׳מאן האט מיר דערצעהלט, אז אין זייערע תקנות, עפים סימן 1, איז בפירוש געזאגט, אז נישט נאר דאס האט די חברה מתקן צו זיין, נאכצוקוקען מזוזות און תפילין ביי יעדען אין דער היים אויב זיי זענען כשר, נאר נאך מעהר, עטליכע חברה־לייט מוזען יעדען אין דער פריה ארומגעהן אין די בתי מדרשים, אין די שטיבלעך און אכטונג געבען, אז ביים דאווענען זאלען די תפילין של ראש ליגען גלייך ווי א ווירע, טאקי כנגד הראש, נישט חלילה אוועק געריקט. — חברה ש״ש ווידער, דאס מיינט מען שומרי שבת, וועלכע עקסיסטירט שוין לאנג ביי אונז, שטעהען אויך נישט אויף איין ארט, זיי פראגרעסירען וואס אמאל ווייטער, א חוץ וואס זיי געהען ארוים פרייטאג פאר נאכט אויף דער אלטער שטאדט און טרייבען אראב די סעדעכעס פון מארק, און קלאפען צו די געוועל־בער, און שרייען אויפ׳ן קול: „ליכט צינדען״, נאר זיי האבען איצט נאך א וויכטיגערע זאך מתקן געוועזען: פרייטאג א האלבע שעה פאר ליכט צינדען, געהען זיי ארום צו יודישע בעקערס, ביי וועלכע מען שטעלט טשאלענט, און מען פערחתמ׳עט מיט א חתימה פון דער חברה ש״ש די אייוועגס, אז מען זאל שוין מעהר נישט ריקען קיי טשאלענטער, ווייל עס איז באלד שבת, און די בעל־הבית׳טע, וועלכע האט נעביך געהאט דאס אומגליק צו פערשפעטיגען מיט דעם טשא־לענט, און דאס טרעפט גאנץ אפט, דארף שוין דעם שבת נישט עסען, און אוועק לייגען די צייהנער אויפ׳ן פאליציע, דען דער בעקער וועט זיך נישט איינשטעלען דאס לעבען און עפענען א חתימה פון דער חברה ש״ש, פאר וועלכען ער קאן געהן קאטערגע אדער ווערען אוים יודישער בעקער. אלזא היוצא לנו מזה, זעהען מיר, אז די אומות העולם טוען אויף, און מיר לאדזער יודען טוען אויף. נאר דער אונטערשיד דערפון איז א קליינער, און דאס לאז איך שוין איבער פאר אייך ליבע לעזער, אז איהר זאלט דאס ענטשיידען.

אברהם פער.

ביי׳ם ארון קודש

פון

דוד פינסקי.

ווענינ מענשען אין בית־מדרש. עס איז נאך שחרית, און דער עולם איז זיך שוין לאנג צעלאפען צו זיינע שווערע וועלטליכע עסקים. נאר דער אלטער גבאי נאך, ווייל זיין ווייב איז די עקרת הבית, זיצט און שאקעלט זיך ביי׳ם שטענדער און לערנט זים זיין בלאט גמרא. אויך דער אלטער נאמן, דער שוהל־קאסירער, איז זיך עוסק אין דער תורה, שווימט ארום אין די טיפענישען פון דעם „יורה דעה״. זיין גע־שעפט גיהט נאר אים פרייטאג, ווייל ער האנדעלט מיט ראזינקעס־וויין אויף קידוש און הבדלה.

און ביים לאנגען טיש אין דער צפון־זייט זיצען פיער יודען, לערנען משניות. מענער פון פערשידענעם עלטער: לופט־מענשען, וועלכע לעבען פוי נסים. זייער געשעפט איז „שמעקען״ — א שמעק טון דא, א שמעק טון דארט, טאמער קאן מען ארייננחאפען פערדינען א קערבל, און זיי מאכט נישט אוים, ווען זיי וועלען ארויסגעהן אין גאס, ווארום שמעקען וועלען זיי קיינמאל נישט אנווערען און קיינמאל וועלען זיי נישט אנווערען גאר נישט ארויסצושמעקען. און זיי זיצען און לערנען משניות לשמיה ולשמה, שטארק ארייננעטאן, וועלט־פער־געסען.

און אין ווינקעל ביי דער טיר פון דעם חדר שני, מיט׳ן געזיכט צו דער וואנד, שטעהט און דאווענט א פערשפעטיגדיגער דאוונער. ער דאווענט מיט כונה און מיט׳ן גאנצען הארצען. ער הערט זיך צו צו יעדעם ווארט, וואס געהט ארוים פון זיין מויל, און טיף־טרויעריג, רחמים־בעטענדיג איז זיין קול. ער האט א וויכטיגע בקשה צו גאט, און עס איז איהם שטארק נוגע, אז גאט זאל דאס מאל דערהערען זיין תפלה. איין ארימער סטאליאר איז ער, און האט שטענדיג געמאכט א שווער לעבען פון ארימע יודען. יעצט מאכט זיך איהם אנצונעמען א גרויסע בעשטעלונג ביי א פריצה. איין ארבייט, וועלכע שמעקט מיט א שיינע פאר רובל פרנסה. פעהלט איהם אבער אוים געלד, איז ער היינט אויפגעשטאנען גאנץ פריה און אריינגעחאפט זיך אין א פאר ערטער, „אנצוטאפען״, צי וועט ער קענען קריגען א הלואה. אבער פון דעם „אנטאפען״ איז פארלייפיג נאך גאר נישט געווארען, און ער

ווענדט זיך צו גאט, ער זאל איהם העלפען. און ווייך איז איהם אין הארצען, צו וויינען, און טרערען פול איז זיין קול.

אונטער דער גרויסער בימה געגענאיבער דער ארויסגאנגס־טיר ענדיגט זיין דאווענען לייבע דער אלטער, דער „קהל'שער טאטע". ער האט אנגעהויבען זיין דאווענען נאך מיט'ן ערשטען מנין, אבער זיין עובדא איז אכטונג צו געבען אויפ'ן עולם, מען זאל דאווענען און נישט רעדען ביי'ם דאווענען. דערפאר ציהען זיך זיינע תפלות דורך אלע מנינים. יעצט ענדיגט ער, שווער ארויסרעדענדיג מיט זיין זעגענדיגער שטימע די ווערטער, וועלכע ער קוקט ארויס מיט זיינע אלטע אייטערדיגע אויגען פון איין אלטען, געל און גרוי געווארענעם סידור.

און אויף דער בימה זיצט דער שמש און פוצט א מעשענעם לייכטער און זינגט דערביי אונטער זיך אין בארד אריין, א שטיקל חזנות.

וועניג מענשען אין בית־מדרש, אבער דער גרויסער און ברייטער רוים זעהט יום־טוב'דיג אויס, בעוואשען מיט א גרויסער ליכטיגקייט. נאך לאנגע טעג רעגען האט זיך די זון ענדליך דורכגעשלאגען אויף א ווילע דורך די געדיכטע וואלקענס און דערפרייט די הערצער מיט איהר ליכט. און גאנצע בינטען שטראלען דרינגען אריין אין בית־מדרש דורך די הויכע און ברייטע פענסטער און צעשפרייטען און צעשפילען זיך איבער דעם גרויסען רוים. אין ברייטע משפע'דיגע פאסען דרינגען זיי אריין — שטראלען־לייטערס פונ'ם הימעל צו דער ערד, פערטרינקען די באנק און די בימה, קישען דעם ארון קודש, פערקלויבען זיך צום שמש און שפילען זיך מיט'ן לייכטער אין זיינע הענד און פלאנטען זיך אריין אין זיין גרויסען, גרויען בארד, קוקען שטיפעריש אריין אין די ספרים פון די לערנער און פערבלענדען זיי די שורות, ציהען זיך אום איבער דעם סטאליארס רידעי און שאקלען זיך מיט איהם, חאפען זיך אריין אין דעם גרויסען וואנדזייגער און הענגען זיך אן אן דעם לאנגען און ברייטען געהער, קלעטערן ארויף אויף די קאכעלנע הרובע, צעלעגען זיך דארט אויבען אויף דער שווארצער שטויב־ליניע און נעמען זי דורך מיט ליכטיגקייט, שפיגלען זיך אין דעם מעשענעם האנדפאס ביי דער טיר און טראגען זיך ארויף צום באלקען און בעווייסען איהם, און לאכען אראב פון דעם שפינוועבס אין די ווינקלען. אלץ שיינט און לייכט און רעדט און זינגט. מלאכים'לעך טאנצען דא ארום, גאט'ס חילים ציהען לוסטיג ארויף און אראב אויף די שטראלען־לייטערס, און א שטיל זומזען פון פארבארגענע שטימען מישט זיך אויס מיט די שטימען פון די יודען אין דער שוהל און מיט דעם שווערען, בכבוד'דיגען טיק־טאק פון דעם וואנדזייגער און מיט ווייטע פערבלאנדזשעטע קולות פון דעם איינזאמען שטילען דרויסען און פאראייניגט זיך מיט זיי צו איין עהרליכער שירה... קדוש, קדוש, קדוש!.. הייליג איז דער ארט, פול מיט גאט, פול מיט זיין גרויסקייט און ערהויבענהייט!

אלץ פערטיפטער ווערען די לערנער אין זייער לערנען, און זייערע שטימען טריפען פאר מתיקות. און דער סטאליאר ווערד הארצעדיגער אין זיין דאווענען, ריהרענדיגער און ווארמער גיסען זיך די ווערטער פון זיין מויל. און דער שמש פוצט דעם לייכטער מיט אלע כחות, ער זאל פינקלען און בלישטשען, און זיין זינגען איז פול מיט יראה און פרומקייט.

נאר דער אלטער לייבע אליין פיהלט נישט גאט, און זיינע ווערטער קומען ארויס ווי דאס זעגען פון א טומפער זעג.

אין שוהל איז אריין פנחס דעם שוסטער'ס מיידל. איהר געזיכט איז געוועזען גאנץ פערוויקעלט אין א טוך. נאר איהרע שיינע, יונגע אויגען האבען ארויסגעקוקט, און דאס זענען געוועזען אויגען פון איין אונגליקליכער. א טיפער שמערץ איז געלעגען אין זיי. און זיי זענען געוועזען פארלאפען מיט טרערען, ווייל נפתלי דעם רייכען טוכהענדלערס זוהן איז גוסס, און זיי האבען זיך דאך אזוי ליב.

זי האט זיך ארומגעקוקט מיט שרעקעדיגע בליקען, ווייל א מיידל איז זי און זי געהט בעטען פאר איהר געליבטען, און אזא זאך איז נאך נישט געהערט געווארען ביי יודען. מיט נישט זיכערע טריט איז זי צוגעגאנגען צום ארון קודש אין דער מזרח־וואנט. די פוס האבען זיך איהר שיער נישט אונטערגעבראכען, ווען זי איז ארויפגעגאנגען אויף די טרעפלעך. זי איז שיער נישט אומגעפאלען, און א שטיל כליפען איז ארויס פון איהר פערשטיקטען מויל. מיט ציטערדיגע הענט האט זי אויפגעמאכט דעם ארון קודש, און איהר געוויין איז שטארקער געווארען. זי איז צוגעפאלען צו א ספר תורה, האט ארומגעחאפט זי און צוגעדריקט זיך צו איהר מיט'ן קאפ, און איהרע ליפען האבען פערשעמט געשעפציעט: „גאטעניו, ראטעווע איהם! ראטעווע איהם! דו קאנסט דאך! דו קאנסט דאך אלץ!"

זי האט נישט געקאנט מעהר רעדען. טרערען פון א גרויסען בראך, טרערען פון א שרעקליכער פערצווייפלונג האבען פערשטיקט איהר שטימע. זי האט זיך שטארקער צוגעדריקט צו דעם ספר תורה, און איהר קערפער האט זיך געווארפען פון שטארקען וויינען.

די מענער האבען אויפגעהויבען אויף איהר די אויגען. נישט איינמאל שוין האבען זיי געהערט וועה־געשרייען פון יודינעס, וועלכע זענען געקומען אין ארון קודש די הימלען צערייסען. אבער דאס שטילע שעפציען און דער פערשטיקטער היסטערישער יאמער זענען געוועזען ניי פאר זיי. און זיי האבען דערפיהלט א גרויס אומגליק, איין אונענדליכען בראך. די לערנער האבען פערגראבען זייערע קעפ אין די ספרים, און ערנסטער זענען געווארען זייערע פנים'ער, און ערנסטער זייערע שטימען. דער סטאליאר איז טרויעריגער געווארען, האט אראבגעלאזען זיין קול און צוזאמענגעגאסען זיין געבעט מיט איהר געוויין. און דער שמש האט אבגעהאקט זיין זינגען און בעגלייט זיין ארבייט מיט אפטע זיפצען.

נאר דער אלטער לייבע האט זיך גאנץ גלייכגילטיג אויפגעהויבען פון זיין ארט און איז אוועק צום ארון קודש א קוק צו טון אויף די וויינענדיגע און אנצונעהמען זיך, ווען מען וועט דארפען, פאר דעם כבוד פון דער תורה.

און זי וויינט און ראנגעלט זיך מיט'ן וויינען. זי וויל נאך עפיס זאגען, און איהרע ליפען שטאמלען קוים ארויס: „דו קאנסט דאך! דו קאנסט דאך! דו קאנסט דאך!" עס דריקט זי דאס געפיהל, אז א זינדיגערין שטעהט זי יעצט פאר גאט און א נישט ריינע בעריהרט זי זיינע ספר תורה'ס. זי, א מיידל, וואס בעט פאר איהר געליבטען! און זי נעמט

זיך צוזאמען אונ שפּציעט ארויס: „דו זעהסט דאך מיין הארץ! — מיר האבען זיך דאך אזוי ליב!" אונ דאן ברעכט זי אויס אין גרויסער פערצווייפלונג: „ראטעווע איהם! נעם איהם נישט אוועק! אי, גאטעניו, ער איז דאך אזא גוטער, אזא וואהלער רבונו של עולם, נעם איהם נישט אוועק, נעם מיך בעסער אוועק! נעם מיך בעסער אוועק!" אונ זי פאלט נאך שטארקער צו צו דעם ספר תורה אין א הארצרייסענדיגען געוויין.

— — — געדאנקען קומען אין איהר. זי ווייסט נישט, ווי זי זאל זיי ארויסרעדען, אונ זי קאן זיי נישט ארויסרעדען. אבער גאט ווייסט דאך געדאנקען אויך. אונ זי ווערד שטיל, אונ עס רעדט אין איהר.

איהר לעבען וויל זי אוועקגעבען פאר איהם. ער זאל נאר לעבען אונ געזונד זיין. זיך וויל זי אויסבעטען נאר א קליין ביסל צייט. שטונדען נאר, אז אין די שטונדען זאל זי חאטש א ביסעלע געניסען פון דעם גליק פון זיין געזונדהייט. א געזונדער, א פרישער זאל ער ווידער קומען צו איהר, אונ דאן... דאן וועט ער זי ארומנעהמען, אונ זי וועט זיך שטארק צודריקען צו איהם, אונ מיט דעם קוש פון זיין מויל אויף איהרע ליפען וועט איהר זיס זיין דער טויט.

נאטירליך, ביי גאט איז אלץ מעגליך. אז ער זאל וועלען, קאן ער בלייבען לעבען, אונ זי קאן בלייבען לעבען, אונ ער קאן נאך פערקעהרען דאס הארץ פון זיינע עלטערן צו גוטען אויף איהר, זיי זאל אנשטעהן איהר יחוס אונ איהר ארימקייט.

ביטערער ווערד איהר געוויין. די גאנצע צייט פון זיין קראנקהייט האט זי דאך איהם אפילו נישט געזעהען, נאר פון דעם דיענסט־מיידל ווייסט זי וואס מיט איהם טוט זיך, אונ פון די ארומיגע שכנים אונ פון הערען־זאגען. „גאט, גאט, גאט!"

אטעם פערפעהלט איהר. זי גלייכט זיך אויס מיט א טיעפען קרעכץ, שפארט זיך אן אן דעם טירעל פון דעם ארון קודש אונ פערווארפט דעם קאפ אויף אונטען. עס פאלט אויף איהר אן א גרויסע מידינקייט, זי האלט זיך קוים אויף די פיס, אונ זי מערקט נישט, אז דאס טוך האט זיך אראבגעגליטשט פון איהר קאפ אונ זי איז געבליבען שטעהן מיט איין אפענעם געזיכט, איבער וועלכעס עס האט זיך אראבגעלאזען א בינטל צעשויבערטע האר.

אבער דער אלטער לייבע האט בעמערקט דאס האר אונ ארויסגעקוועטשט מיט זיין זעג־שטימע: „דו, פארדעק דאס האר!"

זי האט נישט געהערט. א פערגליווערטע איז זי געשטאנען; איהר הארץ האט געשמאכט אונ גערעדט מיט גאט.

לייבע איז צוגעגאנגען נעהנטער. ער האט אנגעשטעלט אויף איהר דעם בייזען בליק פון זיינע אייטערנדיגע אויגען אונ דערקענט זי. צוערשט האט ער זי פערוואונדערט אנגעקוקט. פאר וועמען איז זי דאס אריינגעפאלען אין ארון קודש? ביי פנחם דעם שוסטער איז דאך קיינער נישט קראנק! אבער באלד האט ער בעגריפען, ווייל לאנג שוין האט די גאנצע גאס געקלונגען פון דער „ליובקע" צווישען דעם רייכען יונגל אונ דעם ארימען מיידל, עס האט זיך אנגעצינדען אין איהם א ווילדער כעס, אונ ער האט א שטארקען שפיי געטאן. „אוועק פון ארון קודש, דו הולטייקע!"

זי האט נישט געהערט די ווערטער, זי האט נאר פארנומען דאס געשריי. זי האט ווייט פערנאנדערגעעפענט די אויגען אויף דעם שרייער, ווי פון שלאף אויפגעוועקט.

אונ דער „קהל'שער טאטע" האט נאך שטארקער געשריגען. מיט שווערע, בעליידיגענדיגע זידעל־ווערטער האט ער זי געטריבען פון בית־מדרש. „ארויס, זאג איך דיר! פאר'ן פאליובוויניק וועסטו הימלען רייסען, די, צויג, דו!" ער האט אנגעהויבען שנעל ארויפגעהן אויף די טרעפלעך.

דאס מיידל איז געשטאנען א דערשראקענע, א בלייכע אונ געקוקט אויף לייבען מיט ווייט פערנאנדערגעעפענטע אויגען, זי האט נאך אלץ נישט פערשטאנען, וואס ער וויל פון איהר. נאר דאס ווארט פאליובוויניק האט איהר א ריס געטאן אין הארצען, אונ א שוידער איז איהר דורך איבער'ן גאנצען קערפער.

אלע אויגען האבען זיך געווענדט מיט ערשטוינונג צו דעם מיידל אונ צום אלטען. די לערנער זענען ארויסגעריסען געווארען פון זייער לערנען, דער סטאליאר האט איינגעהאלטען זיין דאווענען, אונ דער שמש איז אויפגעשטאנען, האט זיך איינגעקוקט אונ גענומען איבערלעגען, וואס ער האט דא צו טון.

אונ דער אלטער גבאי האט ארויפגעריקט די ברילען אויף די שטערן, איינגעקוקט זיך מיט א שארפען בליק אונ געפרעגט: „וואס איז, פאר וואס טרייבסטו זי?"

א משניות־לערנער האט אבגעענטפערט: „מסתמא ווייסט ער שוין פאר וואס. איהר הערט דאך, וואס פאר א סחורה: פאר'ן פאליובוויניק איז זי אריינגעפאלען אין ארון קודש!"

יעצט האט זיך געלאזט הערען פון דער בימה דער שארפער קול פון דעם שמש: „דו, ארויס פון שוהל!" אונ דער אלטער לייבע האט אויפגעהויבען אויף איהר די האנט.

דאס מיידעל האט זיך א טרייסעל געטאן פאר שרעק.

דער אלטער האט זי א שטויס געטאן. „ארויס! א פגירה זאל קומען אויף דיר אונ דיין פאליובוויניק צוזאמען! ארויס, איך וועל דיר צעפאטשען דיין פנים!"

זי האט ארויפגעלעגט די הענט אויף דאס געזיכט, אויסגעבראכען א יאמער אונ אנגעהויבען אראבצוגעהן פון די טרעפלעך. ווי א שיכור'ע איז זי געגאנגען. א פערשעמטע, א צעבראכענע אונ איין אומגליקליכע, ביטער־עלענד איז געוועזען איהר געוויין. דרויסען, אין פארהויז פון בית־מדרש, האט זי זיך אנגעשפארט א ווייל'ע אן וואנד, בעהאלטען דאס געזיכט אין דעם רעכטען ארעם אונ שווער געקעמפפט מיט'ן וויינען.

אונ אין שוהל האט לייבע דער אלטער נאך לאנג געשאלטען אונ געזידעלט אונ געבורציעט.

מען האט געלאכט אונ מען האט געשאקעלט מיט די קעפ. הא, הא, סאר'א מין העזה! פאר'ן פאליובוויניק־רייסען הימלען! אונ א משניות־לערנער האט געזאגט, ער האט געמיינט, גאט ווייסט וואס עס איז געשעהען, ערשט נא דיר גאר! דער פאליובוויניק איז קראנק! „א פגירה...!" אונ דער אלטער גבאי האט צוגעגעבען, אז די „פאס־קודסטוועס" ווייסען שוין אליין נישט ווי צו זינדיגען. אונ מען האט ווידער געלאכט אונ געשאקעלט מיט די קעפ. הא הא, סאר'א מיי

העזה׳דיגער איינפאל! פאר א פאליובוניק ארייננפאלען אין ארון קדש און רייסען הימלען.

מען האט זיך געוואלט נעהמען צוריק צו די פרומע בעשעפטיגונגען. אבער אלעמענס אויגען האבען זיך פלוצלינג געווענדט צום זייגער.

גאט איז נישט געוועזען מעהר אין בית מדרש.

די ספרים האבען זיך אנגעהויבען צו צומאכען, דער סטאליאר האט „דערבראקט“ זיין דאווגען, דער שמש האט געפונען, אז דער לייכטער וועט אזוי אויך גוט זיין און לייבע דער אלטער האט גענומען צונויפלעגען דעם טלית, פיהלענדיג שוין אין מויל דעם טרונק שנאפס, וועלכען ער וועט יעצט מאכען ביי צביה דער שענקערין.

געדיכטע וואלקענס האבען ווידער פערדעקט די זון, און די שטראהלען־לייטערס פונ׳ם הימעל צו דער ערד זיינען פערשוואונדען. און גאטס חילים. שווארצע שאטענס האבען זיך צעלעגט איבער א פערדייכערטען באלקען, א לאנג שוין נישט געוואשענער, קויטיגער פאדלאגע און שמוציגע, שווארץ געווארענע ווענט. טרויעריג און עלענד האט אויסגעזעהען די אלטע קאכעלנע הרובע אונטער דעם געדיכטען שטויב, און פון די ווינקלען איז אראבגעהאנגען דאס שפינוועבס שווער און פינסטער.

ערגיץ אין א ווינקעל האט אנגעהויבען צו וויינען א פליג אין די פיסלעך פון א שפין.— — —

די יונגע קרעמערין.

כ׳גנעה פערביי די קראמען,
כ׳זעה געוויכטער — שווארץ —
„ג׳עבענדיג בעגראבען“!
קלאגט אין מיר דאס הארץ.

זיצען אלטע ווייבער —
קאלט איז זייער בלוט,
און די אלטע דאכט זיך,
אז אזוי איז גוט...

אין א קרעמל, זעה איך,
זיצט א יונגעס קינד;
טוידטען אזא לעבען —
דאס איז שוין א זינד!

זעהט דאס פנים איהרע —
אזוי טרויריג, בלאס
און די אויגען פונקלען,
רייסען זיך צום גאס.

אוי, אין גאס איז פריילאך,
מענשען געהען פריי —
און דאס ארים־מיידל
בליהט דא אב איהר מאי...

אבגעהאקט פון לעבען,
אבגעהאקט פון אלץ;
וועג־אב א פונט הערינג,
וועג־אב א פונט זאלץ...

פון א זעקסער רעשטע
גיב ארויס געשווינד!...
אוי, עס ווייגט דאס הארץ מיר
אויף דיר ארים־קינד...

אוי, מיר וואלט זיך וועלען
צו דיין טאטען געהן
בעטען, דיך בעפרייען —
וועט ער ניט פערשטעהן.

אוי, דיין קלוגער טאטע
פרעהט זיך און ער קוועלט:
איז מיין קינד א בריה —
איינס גאר אין דער וועלט...

אברהם רייזען.

פון אלסדינג צו ביסלעך.

(שמועסען פון אלערליי וויסענשאפטליכע ענינים).

פון ד״ר י. ליאקומאוויטש.

(פארטזעצונג).

חוץ שפייעכץ זענען דא נאך א צוויי־דריי זאפטען, וואס זיי זענען די הויפט־טוער׳ס ביים איבערקאכען און ביים פערדייהען דאס עסען. ערשטענס דער מאגען־זאפט, וואס ער ווערד אויסגעארבעט אין בעזונדערע דריזעלעך, וואס געפינען זיך אין די ווענטלעך פונ׳ם מאגען. אינ׳ם מאגען־זאפט איז אויך פארהאן א בעזונדער פערמענט „פעפסין“, וואס ער ווירקט אויפ׳ן אלבומען. דער מאגען־זאפט האט אין זיך א זויערקייט (א ביסל זאלץ־זויערע) און דערמיט רופט ער ארויס צו דער ארבייט די פאנקרעאטישע דריז, וואס ארבעט אויס דעם וויכטיגסטען זאפט צום איבערקאכען דאס עסען — דעם פאנקרעאטישען זאפט. אט די דריז, פון וועלכער איהר הערט מסתם איצט דאס ערשטע מאל אין אייער לעבען, איז א היבשע און א לאנגע דריז און ליגט סאמע אונטער׳ן מאגען. דער פאנקרעאטישער זאפט האט בכח צו ווירקען אויף אלע דריי הויפט־סובסטאנצען פון אונזער אכילה: אי אויף אלבומען, אי אויף קראכמעל, אי אויף פעט׳ס. די גאל, וואס ווערד אויסגעארבייט אינ׳ם לעבער, האט אויך אייגענטליך א שטיקל חלק אינ׳ם איבערקאכען דאס עסען, נאר אין דעם פרט האט זי שוין דוקא גאר א קנאפען ווערט, אפשר נאך ווייניגער פון דעם דארם־זאפט, וואס ווערד אויסגעארבייט אין די דריזליך, וואס ליגען אין די ווענטלעך פון די קישקעס.

אט די אלע זאפטען ברענגען סוף כל סוף דאס עסען אין אזא צושטאנד, ביי וועלכען דאס נייטיגע פאר׳ן גוף קאן איינגעזויגען ווערען אין בלוט אריין, און מיט׳ן בלוט צוזאמען צעגעהט זיך עס איבער אלע רמ״ח אברים און אלע שס״ה גידין, נעהרט דעם גאנצען גוף און קעהרט איהם אום אלע זיינע „ראסחאדען“, וואס ער טראגט אויף זיך דערמיט וואס דער מענש „לעבט“. — און אלסדינג, וואס עס בלייבט איבער אין די קישקעס, אדער ווייל מע האט געגעסען מעהר וועדלוג דער גוף פאדערט, אדער ווייל דאס טויג גלאט שוין ניט פאר׳ן גוף — דאס מוז פריהער אדער שפעטער ארויסגעווארפען ווערען פון אונזער קער־

פער דורך איינע פון יענע חלולים, פון וועלכע עס ווערד דערמאנט אין "אשר יצר"...

על כן זעהט איהר, אז מיט אונזער עסענוואַרג טוט זיך אב ביי אונז אינוועניג גאנצע מעשיות אונ דוקא גאר אהן אונזער ידיעה.— ווער זשע "קאמאנדעוועט" מיט אט דער שענער ארבייט, ווער זענען די סארוועדס, אונ אויף וואס פאר איין אופן קומט עס אלסדינג דאר־טען פאר?

ביז דער לעצטער צייט האבען אפילו די געלעהרנטע אליין במחילה געהאט גאר וואס א קנאפע ידיעה אין דעם ענין. נאך מעהר: זיי האבען זיך גאר פארגעשטעלט, אז דער גאנצער ענין איז ניט אזוי וויכטיג אונ אינטערעסאנט, אז מיר זאל דארפען זיך אבגעבען דערצו אונ אזוי שטארק חוקר ודורש זיין דערינען; זיי האבען גערעכענט, א ווי באלד דער ביסען איז אראב געקומען אין מאגען אראב, איז דאס אליין שוין גאנץ גענוג, אז דער מאגען זאל אנהויבען צו ארבייטען אונ צו געבען פון זיך זאפט, אונ מעהר קיין סודות אונ קיין קינצען זענען דערביי כלומר'שט ניטא...

נאר דאס איז אבער פון זייער זייט געווען גאר א גראבער טעות, אונ אט דא טרעטען מיר צו צו די בעריהמטע ענטדעקונגען פונ'ם פראפ. פאוולאוו. פון וועלכע איך האב אייך אויבען דערמאנט. דער פראפ. פאוולאוו אונ זיינע תלמידים האבען אונז אצינד קלאר גע־מאכט אין דעם ענין אונ האבען מיט זייער ארבייט בעלייכט די פאר־בארגענע ארבייט פונ'ם מאגען אונ פון אלע זיינע קאך־אפאראטען.

שוין פון גאנץ לאנג אן האט מען געמאכט אלערליי אונטער־זוכונגען אונ נסיונות מיט אלע קאך־זאפטען פון אלערליי חיות בכלל אונ דעם מענשענ'ס בפרט; נאר קיינעם אבער איז ניט געראטען צו בעווארענען די אונטערזוכונגען פון אלערליי סבות, וואס קענען אפט מאל מורא'דיג פערפעלשען די גאנצע ארבייט; קיינער איז דער־ביי ניט געפאלען אויף אזוינע וואוילע המצאות אונ איינפאלען; קיינער האט זיך אזוי ניט אבגעגעבען מיט'ן גוף אונ מיט דער נשמה זיין ארבייט, ווי דער פראפ. פאוולאוו, אונ דערפאר טאקי האט קיי־נער ניט בעקומען אין דעם פרט אזוינע ריכטיגע אונ גליקליכע "רע־זולטאטען", ווי ער. — איהר וואלט זיך געמעגט פערגינען זעהען, ווי אזוי למשל מע בעגעהט זיך ביים פראפ. פאוולאוו אין "לאבאראטאריע" מיט די הונט, ביי וועלכע מע וויל בעקומען זייער מאגען־זאפט; ווי אזוי מע היט זיי אב בעת מעשה פון אלדאס בייז, ווי אזוי מע גיט גרויס אכטונג אויף א מינדסט פיצעלי, עס זאל דערביי חס וחלילה ניט ארויסקומען קיין שום טעות; ווי אזוי מע בעווארענט דארטען אלע נסיונות פון זייטיגע סבות — וואלט איהר ערשט דעמאלט האבען א שטיקעלי בעגריף, וויפיעל כח, וויפיעל צייט, וויפיעל מיה אונ וויפיעל געדולט מע מוז דערביי אוועקלעגען.

איך קאן אייך נאטירליך ניט בעשרייבען באריכות אלע יענע אויפטועכצען, וואס קומען דערביי פאר ביים פראפ. פאוולאוו אין זיין לאבאראטאריע; איך וועל נאר זעהען אייך בעקאנט מאכען (אי דאס בקיצור) מיט אלע "היוצא מזה'ס", צו וועלכע ער איז סוף כל סוף געקומען, אונ מיט דעם גרויסען פראקטישען ווערט, וואס זיי האבען פאר אונז — עסער.

ביז אהער, ווי איך האב אייך שוין אויבען דערמאנט, האט מען געמיינט, אז כדי דער מאגען זאל אנהויבען ארויסגעבען זאפט אונ זאל קענען אנהויבען צו ארבייטען, איז גאנץ גענוג, אז דער ביסען זאל אראב אין מאגען — אונ א מעשה מיט איין עק! מע האט גע־רעכענט, אז דער ביסען אליין איז דער גורם פונ'ם מאגענ'ס ארבייט: דערמיט וואס ער ליגט אונ'ם מאגען, רייצט ער, הייסט עס, אויף די אינוועניגסטע הויט פונ'ם מאגען אונ די דריזליך וואס געפינען זיך אין דער הויט, אונ דערמיט רופט ער זיי ארויס צו זייער ארבייט.

דער פראפ. פאוולאוו האט אבער בעוויזען, אז ס'איז ניט אזוי די מעשה: ווען מע זאל למשל, דורך א לעכעל אינ'ם בויך אונ אינ'ם מאגען, אריינלעגען אהין א שטיקל טרוקען פלייש אדער ברויט — קאן עס דארטען אבליגען מי יודע וויפיעל, אונ עס וועט זיך דערביי ניט ווייזען קיין איינציג טראפען זאפט! — פערקעהרט, איין אנדערש מאל קאן דער מאגען אנהויבען ארבייטען אונ ארויסגעבען זאפט (אונ נאך וואס פאר א טייערען זאפט!) בשעת ער איז דוקא גאר לעדיג אונ אין איהם איז לגמרי גאר נישט דא.

דער פראפ. פאוולאוו האט עס בעוויזען אויף אזא אופן: ביי א הונט האט ער דורכ'ן בויך דורכגעשניטען א לעכל אינ'ם מאגען אונ האט אהין אריינגעשטעקט א רעהרל, כדי דער מאגען־זאפט זאל דורך דאס רעהרל קענען אראברינען אין א פלעשעלי. אויפ'ן האלז ביים הונט האט ער ווידער דורכגעשניטען אלאך אינם וושט. — אז דער הונד איז געקומען נאך ביידע "אפעראציעס" צו זיך, האט מען איהם אנגעהויבען האדעווען מיט פלייש.

(פארטזעצונג קומט).

וועלכע שפראכען רעדט מען.

(ענדע).

לאמיר א צינד אוועקלעגען אייראפא אונ לאמיר נעמען בעטראכ־טען די גאצע מענשהייט אונ מיר וועלען גאר איין אנדער בילד בע־קומען. מיר וועלען דענסטמאל זעהען, אז די שטארקסטע שפראך איז נאך אלץ די אינדא־אייראפעאישע שפראך *), וועלכע האט נאך אכט־הונדערט מיליאן נפשות אונ בעהערשט מעהר ווי די העלפט פון אונזער וועלט, וועלכע האט אנדערטהאלב מיליארדען איינוואהנער, זי בלייבט די שטארקסטע, ווען מען זאל אפילו נאר רעכענען די אייראַ־פעאישע צווייגען פון דיעזע שפראך־שטאם, זיי וועלען אויך דענסט־מאל האבען א דריטעל פון דער גאנצער וועלט, דאס הייסט א האלבען מיליארד. דער שטארקסטער פון אלע צווייגען איז דער גערמאנישער, וועלכער בעשטעהט פון 12 מיליאנען, דערנאך קומט דער גרעקא־ראמאנישער צווייג מיט 164 מיליאן, דערנאך ערשט. דער סלאווישער צווייג מיט 1, מיליאנען מענשען.

ווען מיר זאלען אבער בעטראכטען די איינצעלנע שפראכען, נישט די שפראך־שטעמע, מוז זיך אפילו די שטאלצע ענגלישע שפראך שעמען, זי איז ערשט די דריטע שפראך, די ערשטע איז די חינעזישע, אויף וועלכע עס רעדען 370 מיליאן מענשען, אונ דער

*) צו איהר געהערען די מייסטען אייראפעאישע שפראכען, די אינדישע אונ די פערסישע שפראכען.

אינדישער הויפּטדיאַלעקט, הינדאסטאַן־שפּראַך האט 140 מיליאָן מעהר ווי דאס ענגלישע און אַלע אינדישע שפּראַכען צוזאַמען האבען 54 מיליאָנען מעהר פאר דעם גערמאנישען שפּראַך־שטאַם.

די איבעריגע שפּראַכען זענען אין פערגלייך מיט די דאזיגע צוויי אונגעהייער גרויסער שפּראַכען, כמעט ווי גאר נישט גערעכענט, ווייל אַלע אין איינעם האבען זיי נישט מעהר ווי 215 מיליאָנען, וואס רעדען אויף זיי. קיין איינציגע פון די איבעריגע שטאַם־שפּראַכען האט מעהר ווי 50 מיליאָנען: די סעמיטיש־חמיטישע שפּראַכען, צו וועלכע עס רעכענען זיך צו די שפּראַכען פון גאלא, סאמאלי, אַבעסיניע, טוארג און אַראַביע האבען 50 מיליאָן, וואס רעדען אויף זיי. די אוראַל־אַלטאַישע שפּראַכען צוזאמען מיט די מאַדיאַרישע, טערקישע און מאנדשורישע האבען 50 מיליאָן, די יאפּאניש־קאָרעאַנישע האט 56 מיליאָן. די איבעריגע שפּראַכען צעברעקלען זיך אויף נאהנט פון טויזענד שפּראַכען און דיאַלעקטען, וועלכע מען קאן נאך צוזאמען נעמען אין גרעסערע גרופּען, ווי די „באַנט־שפּראַך" פון דעם דרום אַפריקא מיט 30 מיליאָנען אָדער די „דראַווידא־שפּראַך" פון דרום אינדיע מיט 32 מיליאָנען. די דאזיגע שפּראַכען אָבער האבען קיין קולטורישע וויכטיגקייט און וועלען מיט דער צייט אין גאַנצען אויפהערען.

אצינד איז די שאלה, ווער פון די דאזיגע שפּראַכען וועט די וועלט בעהערשען?

ווען מיר זאלען בעטראַכטען דאס צוקינפטיגע אויסזעהען פון די שפּראַכען, וועלען מיר כאלד בעמערקען, אז אינדיע וועט די ערשטע אויפהערען איהר שפּראַך צו פערגרעסערען, אַדרבא, זי וועט אַלץ קלענער און קלענער ווערען. אַלס הייסע לאַנד איז זי בשום אופן נישט מסוגל צו שפּיעלען אַ ראָליע אין דער היסטאָריע פון די קומענדיגע טויזענדער יאהרען. דאס הייסע קלימאט, זיין קאכעדיגע נאַטור וועט איהם אַלץ שוואַכער און שוואַכער מאַכען; דאס האבען מיר געזעהען ביי די טערקען, אַריער און מאנגאלען. דאס שענע, אָבער אומגליקליכע, אינדיע איז אַלעמאל געוועזען דאס פוס־בענקעל פון די שטאַרקסטע מענער פון אייראָפּא און אַזוי וועט עס שוין בלייבען אויף אייביג. די צאהל פון די איינוואהנער וועט זיך אפילו פערגרעסערען, שוין היינט איז זי זעהר געדיכט בעזעצט, עס מאַכט אויס, אויף יעדען מענשען נאר 3/4 מאָרגעס ערד. עס זענען אָבער נאך דא אין אינדיע 137 מיליאָן אַקער ערד, וואס זענען נאך נישט בעוואהנט, און וועלכע זענען ראוי בעבויעט צו ווערען. די צאהל פון די איינוואהנער אין אינדיע קאן נאך פערגרעסערט ווערען אויף 60 פּראָצענט, ווען מען זאל איהר אפילו נישט קולטיווירען, נאר אויך דענסטמאל האט אינדיע נישט קיין אויסזיכט, אַז איהר שפּראַך זאל בעהערשען די וועלט, דען די בעהערשער פון אינדיע, הן אין פּאָליטישע ענינים, הן אין געלד ענינים וועלען תמיד בלייבען די אייראָפּעאישע גערמאַנען אָדער סלאַווען, דאס הייסט ווער עס וועט אין די קומענדיגע מלחמה וועגען אינדיע מנצח זיין, רוסלאַנד אָדער ענגלאַנד.

עס בלייבען נאר חינא און די אייראָפּעאיש גערמאַנישע־פעלקער. ווען מיר זאלען בעטראַכטען דעם צושטאַנד אין חינא, וועלען מיר דערזעהן, אַז די חינעזער האבען אויך וועניג וואס אויסזיכט צו בעהערשען די וועלט. חינא איז שוין היינט זעהר געדיכט בעזעצט. עס וואהנען אין איהר 370 מיליאָנען אויף 11 מיליאָנען קוואַדראַט קילאָמעטער. דאס הייסט פון 33 ביז 34 נפשות אויף יעדען קוואַדראַט־קילאָמעטער. דאס איז אַלץ גערעדט אויף חינא. אין די אַרומיגע קליינע לענדער ביי חינא איז שוין געווען אין 1897 יאהר 87 נפשות אויף יעדען קוואַדראַט־קילאָמעטער און אַזוי ווי דאס חינעזישע לאַנד האט נישט קיין האַנדעל און קיין פאַבריקאַציאָן, וועט זי זיך שוין אַ ודאי נישט מעהר קענען פערגרעסערען. לויט די חינעזישע סטאַטיסטיק איז אין דעם לעצטען יאהרהונדערט די צאהל פון די איינוואהנער זעהר וועניג פערגרעסערט געוואָרען, בשעת די צאהל איינוואהנער אין מערב אייראָפּא איז געוואַקסען אונגעהייער גרויס. חינא האט אין יאהר 1792 געהאַט 307 מיליאָנען איינוואהנער און אין יאהר 1897 נאר 352 מיליאָנען, עס האט אויף דעם אופן אין אַ משך פון 100 יאהר זיך נאר אויף אַ זעכסטען טייל פערגרעסערט, בשעת די די אייראָפּעער האבען זיך אין די הונדערט יאהר פערגרעסערט אויף נאך אַמאל אַזוי פיעל.

ווען מיר זאלען אַננעמען, אַז ביי ביידע ראַסען, דאס הייסט ביי די אַרישע אָדער די ווייסע אייראָפּעער און ביי די געלבע ראַסע, ביי די חינעזער, וועט זיך אין די קומענדיגע דורות די צאהל פון די איינוואהנער פערגרעסערען ווי ביז היינט, וועט די ווייסע ראַסע אַזוי פיעל זיך פערמעהרען, אַז די געלבע ראַסע וועט איהר שוין קיינמאל נישט קענען דעריאָגען. און פערגרעסערען וועלען זיך געוויס די ווייסע, דאס איז קיין שום ספק נישט. דען די ווייסע ראַסע האט נאך פיעל אָרט וואו זיך צו פערמעהרען.

אין די פעראייניגטע שטאַטען פון אַמעריקא איז אין יאהר 1897 בעזעצט געווען 7,5 נפשות אויף אַ קוואַדראַט קילאָמעטער; ווען די צאהל זאל נאר צעהנמאל מעהר ווערען וועט אויך די ענגליש־דייטשע פאלקסמאַסע צייהלען 600 מיליאָנען מענשען. אין קאַנאַדא וואהנען דערווייל נאר 2 נפשות אויף אַ קוואַדראַט־קילאָמעטער, אויסטראַליע נאר 0,4, מעקסיקא 6, בראַזיליע 1,8 חילע 1,4 אויף אַ קוואַדראַט קילאָמעטער. עס איז אַלזא דא אָרט פאר אַהן אַ שיעור מיליאַרדען מענשען זיך דאָרטען צו בעזעצען. די לענדער ביי דעם מיטעללענדישען ים קענען נאך אויך, ביי היינטיגע שטאַרקע ענטוויקלונג פון דעם האַנדעל און פאַבריקאַציע, גענוג און גענוג מענשען פערזאָרגען מיט ברויט.

ווען עס זאל געשעהען אַ נס און חינא זאל פון זיך אַראָבוואַרפען איהר צוויי טויזענד יאהריגען שימעל און זאל איינפיהרען אין איהר לאַנד האַנדעל און פאַבריקען, קאן זי זיך פערגרעסערען. ווען דער נס וועט אָבער נישט געשעהן, וועט אין אַ משך פון צוויי ביז דריי הונדערט יאהר די צאהל פון די אייראָפּעאישע איינוואהנער אַזוי שטאַרק זיך פערמעהרען, אַז די האַלבע מיליאַרד מאנגאָלען, וואס וועלען רעדען חינעזיש, וועלען קעגען די אייראָפּייער ווי גאר נישט גערעכענט ווערען. מען רעכענט, אַז די אייראָפּעאישע בעפעלקערונג, וואס האט היינט 400 מיליאָן מענשען, וועט אין הונדערט יאהר שפּעטער האבען 940 מיליאָנען. ווען מיר זאלען אַננעמען, אַז אין 80 יאהר וועט די צאהל זיין דאָפּעלט, וועט אין יאהר 2060 שוין זיין 1600 מיליאָנען מענשען

און אין יאהר 2140 וועט שוין 3200 מיליאנען אין אייראפא אליין זיך געפינען, א חוץ די איבריגע וועלט־טיילען, ווי למשל צפון־אמעריקא, וואו עס ווערד די צאהל דורך געבורט און איינוואנדערונג שטארק פערגרעסערט.

ווען מען זאל צורעכענען, אז דאס גרויסע חינא ווערד אלץ מעהר און מעהר ארומגעצוימט, אז זי קאן זיך נישט ווייטער פערגרעסערען און פון צונעמען פרעמדע קאלאניעס איז גאר קיין רעד נישט, פערשטעהט מען, אז מען האט זיך פאר די „געלבע“ נישט וואס צו שרעקען, אז זיי וועלען א ודאי פאלען אין דער מלחמה געגען די „ווייסע“ און די שפראך פון די ווייסע וועט בעהערשען די וועלט.

ש. קרינסקי.

דאס לעבען פון די חיות.

וויינען און לאכען.

וועלכער מענש האט נישט געזעהען איין אומוטיג פערד? די חיות האבען צער, עגמת־נפש און וויינען פונאנדער גלייך ווי מענשען, ווען עס פאסירט זיי איין אומגליק. זיי האבען א סך געפיהלען ווי בענקשאפט, טרויער וכדומה.

די נאטורפארשער האבען בעמערקט די דאזיגע געפיהלען ביי אסך חיות ווי: פערד, הונט, אפען, (מאלפעס) העלפאנדען, קעמלען, אייזלען קראקאדילען און נאך אנדערע.

ווען דער (שימפאנז) (אזא סארט אפע) בעגעהט עפּיס א זינד, וואס ער ווייסט, דורך פראקטיק, אז דאס וועט איהם נישט ווערען געשאנקען, אז מען וועט איהם דערפאר בעשטראפען, וויינט ער מיט ביטערע טרערען. די דאזיגע טרערען גיסען זיך פון זיינע אויגען פונקט ווי ביי דעם מענשען. נאך מעהר, דער שימפאנז וויינט אמאל אמת'ע טרערען, מחמת הארצווייטאג און אמאל וויינט ער מיט געמאכטע, פערשטעלטע טרערען כדי מען זאל אויף איהם רחמנות האבען.

דאקטאר בערליאזש, וועלכער האט בערייזט דעם אינזעל יאווע, האט בשעת זיין נסיעה געשאסען אויף איין אפע, וועלכע איז געזעסען אויף א בוים און האט געהאלטען איהר קינד אין די ארעמס. די פערוואונדעטע שווערעטעמדיגע מוטער איז אראבגעפאלען פון בוים אויף דער ערד, נאר דאס קינד האט זי פון די ארעמס נישט אראבגעלאזט. אז דער דאקטאר איז צו איהר צוגעגאנגען, האט ער דערזעהען, אז זי וויינט מיט ביטערע טרערען.

די אפען וויינען נישט נאר אויף זייער אייגענע צרה, נאר אפילו מחמת רחמנות אויף אנדערע, אויף די צרות פון פרעמדע אפען, דאס געפיהל פון רחמנות איז ביי זיי נאך שטארקער, נאך ענטוויקעלטער ווי ביי דעם מענשען.

טייל אפען וויינען ווען זיי קענען נישט דערגרייכען דאס וואס זיי גליסט זיך און וואס זיי מיינען, אז קענען אהן דעם נישט אויסקומען.

נישט ביי אלעמען אבער איז דאס וויינען גלייך. עס ווענד זיך אן די נאטור פון דעם אפע. די וואס זענען בטבע געדולדיג, פערליטענע, די וויינען מיט שטילע פערשטיקטע טרערען, זיי טראגען זייער צער, זייערע יסורים אין זיך. די וואס זענען אבער אונגעדולדיגע וויינען אויפ'ן קול, צעהליפען זיך ווי קליינע קינדער.

געפאנגענע העלפאנדען און הירשען, אז זיי זעהען איין, אז זיי וועלען זיך שוין פון דעם יעגערס האנד נישט ארויסרייסען, וויינען פאר עגמת־נפש און פערצווייפלונג. אנדערע רייזענדער דערצעהלען, אז קעמלען האבען מיט זייער וויינען און קרעכצען אזוי שטארק גערירט זייער הארץ, אז עס האט זיך פשוט געוואלט מיט זיי מיטוויינען, זיי זענען שיער פאר רחמנות נישט געפאלען אין חלשות.

דער בעריהמטער אפריקא רייזענדער ליווינגסטאן דערצעהלט פון א קליינעם שאקאל (אזא סארט פוקס) וואס האט זיך מחמת עקשנות פונאנדערגעוויינט, ווי עס וויינט זיך אמאל פונאנדער א קינד, וואס וויל מען זאל איהם נעמען אויף דער האנד.

די ים־הונט, וועלכע געפינען זיך אין די קאלטע לענדער, ווען זיי פיהלען, אז עס איז זיי אונמעגליך ניצל צו ווערען פון די יעגערס הענט, הויבען אן צו שרייען און צו וויינען מיט א טרויעריג קול און פון די אויגען גיסט זיך זיי טייכען טרערען. זיי ווארפען זיך אויף דער ערד און שטרעקען אויס די לאפקעס גלייך ווי זיי וואלטען בעטען מיט ווערטער: האט אויף אונז רחמנות, לאזט אונז לעבען! אויף נישט קיין געוואהנטען יעגער, ווירקען זייערע טרערען אזוי שטארק, אז זיי קענען געגען די ארימע חיות קיין האנט נישט אויפהעבען.

די קראקאדילען וויינען פונקט אזוי ווי קליינע קינדער, זיי צערייסען דאס הארץ מיט זייער יאמערדיגען געוויין, און דער געוויין זייערער איז אלץ מחמת דעם איין איינציגען טעם, מחמת זייער גרויסען הונגער, וואס מען קאן זיי קיינמאל נישט זאט מאכען. מען דארף דעריבער פון דעם קראקאדיל'ס טרערען נישט שטארק נתפעל ווערען און מען דארף מיט איהם קיין גרויס רחמנות נישט האבען, דען דאס זענען נישט קיין טרערען מחמת עפּיס איין איידעל געפיהל, נאר דאס איז פשוט מחמת עס ווילט זיך זיי יענעמס בלוט, יענעמס פלייש. די קראקאדילען דערגרייכען מיט זייער וויינען, פיעלמאל זייער ציעל, די אנדערע ברואים וואס שטעהען דערביי, רוקען זיך פאר גרויס רחמנות אויף זיין וויינען, נעהנטער צו איהם און ער פערשלינגט זיי אהן רחמנות.

דער זשיראף (אזא מין פערד) גיסט טרערען ווי באב בשעת ער האלט ביים שטארבען, גלייך ווי ער וואלט זאגען צו דער וועלט:

„איך וויל אזוי נישט שטארבען, מיינע ליבע פריינד! אה ווי מיר ווילט זיך נאך לעבען!“...

קעץ וויינען ווען זיי זענען הונגעריג אדער ווען זיי מיינען, אז מען נעמט ביי זיי אוועק די יונגע קעצלעך. וועמענס הארץ האט נישט געריסען העלענדיג א מאל ביי נאכט, ווען ארום און ארום איז שטיל, אז די קעץ צעוויינען זיך, עס דאכט זיך דאך ווי זיי וואלטען גאנצע תחנות אויסוויינען אויף זייער קעציש לשון.

פאר א הונט וואס איז צו געוואהנט צו א שטוב, איז נישט דא קיין גרעסערער צער, ווי דאס אוועקגעהן פון בעל הבית אדער בעל־הבית'טע פון דער היים. די גרעסטע יסורים קאן א „טרייער הונט“ פערטראגען, נאר נישט דאס שיידען זיך מיט זיין בעל הבית. עס האט געטראפען, אז הונט זענען געשטארבען אדער משוגע געווארען מחמת

בענקשאפט נאך זייערע בעלי-בתים.

די בעל-הבית'טע, וואס האט איהר אייגענע קוה, ווייסט גוט וויפיעל די קוה צעקעהרט, אז מען נעמט פון איהר אוועק דאס קאלב, ווי זי מרוטשעט און שרייט, גיט א פאר טאג נישט קיין מילך; טייל קיה בערוהיגען זיך נישט, וואו מען גיט זיי נישט צו שמעקען דאס פעלכעל פון דעם געקוילעטען קאלב. אויך ווען מען קויפט א פרישע קוה און אז זי גיט נישט באלד אזוי פיעל מילך וויפיעל דער מעקלער אדער דער פויער האט צו געזאגט, זאגט מען א תירוץ, אז דאס קומט פון דעם וואס זי בענקט נאך די אלטע שטאל.

מען האט אויך בעמערקט ביי חיות דאס זיי לאכען, אמת, אסך זעלטענער ווי וויינען. ביי הונט בעמערקט מען טהיילמאל אזוינע בעוועגונגען מיט די מוסקעלען, וואס זעהען פונקט אוים ווי זיי וואלטען לאכען, נאר דאס לאכען ביי זיי איז נישט ווי ביי דעם מענשען, מחמת שמחה, ווייל עס איז גוט אויפען הארצען, אדרבא דאס איז א ביטערער געלעכטער. צו לאכען אהן א שום סבה, נאר גלאט אזוי אין דער וועלט אריין איז גאר מסוגל דער מענש, און אויך נישט אלע, אבער א הונט, אז ער לאכט איז עס צוליב א סבה און דווקא נישט קיין פריילינע.

הירש גארדאן.

יודישע פרויענוועלט

I. אלגעמיינע נייעס.

— אין טאקיא די הויפט־שטאדט פון יאפאן איז פריילין מאר־נארעטהע עמערזאהן געווארען פראפעסאר דער אייראפעאישען שפראכען.

— אין יאהר 1902 האבען אין מאסקווער אוניווערזיטעט געענדיגט 686 פרויען. די אייגענע אוניווערזיטעט האט געשטיצט די ארימע פרויען מיט 167,000 רובל.

— פרוי ל. קעראסקי אוים מאסקווא, וועלכע שטודירט אסט־ראנאמיע, האט ענדעקט א נייעם שטערן.

II. יודישע נייעס.

— אין טשערניגאוו (רוסלאנד) האט פרוי ד״ר קאהן געגרינ־דעט א שולע פאר יודישע מיידלעך, אין וועלכע עס לערנען 80 ארימע יודישע מיידלעך אומזוסט, טייל בעקומען נאך קאסט און קליידער.

— אין ביאליסטאק (רוסלאנד) האט מען אנהויב היינטיגען חודש געמאכט איין אבענד לטובת די ארימע שילער פון די דארטיגע האנדעלס־שולע. בעשעפטיגט האבען זיך אין דעם אבענד צוגרייטען 14 פרויען, צווישען זיי 10 יודישע.

— די ווארשעווער מעדעצין־פערוואלטונג האט ערלויבט צו עפע־נען אין ווארשא 18 נייע צייך־ארצליכע קאבינעטען. פינף קאבינעטען פון דענטיסטען און דרייצעהן פון דענטיסקעס. כמעט אלע דענטיסטקעס זענען יודישע פרויען.

דאס פאמיליענלעבען ביי די ווילדע.

(ענדע).

ביי איינינע אפריקאנישע שבטים מוז זיך דער מאן, נאכדעם ווי די פרוי האט געבארען א קינד, האלטען ווי א בעל תשובה אדער אויף וואס איין אופן עס איז זיך אויסדריקען, אז ער איז זיך מתחייב צו זארגען פאר דעם נייגעבארענעם קינד גלייך מיט דער מוטער. איינינע אפריקאנער געהען ניט אויף דער מלחמה ווען זייער פרוי איז א קינפע־טארען, און די גוארא נען פון דרום־אמעריקא געהען אפילו נישט אויף דער יאגד מיט חיות רעות בשעת זייערע ווייבער זענען מעוברת. אין לאדא איז איינגעפיהרט, אז דער חתן מוז פאר דער חופה, דאס הייסט איידער ער געהט חתונה האבען, דריי מאל צוזאגען דעם מחותן פאר עדות, אז ער וועט בעשיצען זיין פרוי. ביי די טוארעגען ווערד דער מאן, וואס האט אוועקגעווארפען זיין פרוי, הארט בעשטראפט. ביי די איינוואהנער פון די מאלידיווישע אינזלען, מעג דער מאן האלטען פיער פרויען, אבער נאר אויף דעם אופן, אז ער קאן אלע פיער געבען חיונה. ביי אנדערע ווילדע שבטים אין אפריקא האט ערשט דאמאלס דער מאנספילד רשות צו נעהמען א פרוי, ווען ער איז שוין זיכער, אז ער וועט קענען פיהרען איין אייגענע הויז. ביי די נאירען מוז דער מאן געבען די פרוי עסען, קליידער און תכשיטין. ביי די בירמאנען קאן די פרוי בעטען גט ווען דער מאן בעהאנדעלט איהר נישט ארדענטליך. ביי די ווילדע מאחמאדאנישע שבטים ליגט דער גאנצער חוב פון ערציעהען די קינדער נאר אויף דעם מאן און די פרוי קאן בעטען עקסטרא געצאהלט דערפאר, וואס זי העלפט איהם האדעווען די קינדער.

אזוי ווי די ראלע פון פאטער אין דער פאמיליע בעשטעהט אין דעם, וואס ער האלט די פאמיליע אוים און בעשיצט איהר, טרעפט זיך זעהר אפט, אז מען ערלויבט דעם מאנספילד ערשט דאמאלס חתונה צו האבען, ווען ער בעווייזט מיט אותות ומופתים, אז ער קאן טאקי באמת אויסהאלטען א פאמיליע. די קאיקונען האלטען, אז דער מענש וואס האט חתונה איידער ער האט אוועקגעהרג'ט א הירש וועט נישט האבען קיין קינדער.

די איינוואהנער פון פענסילוואניען האבען געהאלטען פאר א חרפה, ווען א יונגער מענש קלערט מכח חתונה האבען נאך איידער ער האט ארויסגעוויזען, אז ער איז שוין א צייטיגער מאנספילד. ביי די איינוואהנער פון א סך אינזלען טאר קיינער נישט חתונה האבען איידער ער האט זיך אנגעשאפט א געוויסע צאהל בהמות. ביי די קארמאנצען, וועלכע וואהנען אין סטראבאן רעכענט זיך נאר דער יונגער מענש, וואס האט אוועקגע'הרג'עט זיין שונא, ראוי חתונה צו האבען.

ביי די בעצואנען און קאפערן טאר א יונגער מענש נישט חתונה האבען ווי לאנג ער האט נישט אוועקגע'הרג'עט א נאז־הארן (אזא מין שטארקע חיה). אויף דעם מאריאנישען אינזעל בעקומט דער מאנספילד דאס רעכט חתונה צו האבען, ווען ער בעווייזט, אז ער איז שטארק און געשיקט. ביי די אראבער פון מצרים מוז דער חתן אוועק־רויבען די כלה פון איהרע עלטערן, אנדערש בעקומט ער איהר נישט.

פון דעם אלעם וואס מיר האבען דא געבראכט, איז צו זעהען, אז אויך ביי די ווילדע ווייסט דער מאן זיינע התחייבות צו דעם ווייב און די פאמיליע, אז חתונה האבען האט א גרוים שייכות מיט קענען מפרנס זיין ווייב און קינדער.

וו. דאנעמאן.

רעדאקטאר: מ. ספעקטאר.
פערלאג "פאלקסבילדונג".

Herausgeber Verlag Volksbildung, Verantwortlicher Redacteur Moses Deutscher, Krakau, Druck v. S, L Deutscher Podgorze b-Krakau

הוצאת „תושיה".

מלון

של כיס.

מעברית לרוסית ואשכנזית (באותיות עבריות)

מאת י. גרזובסקי, בהשתתפות י. קלויזנער.

א) במלון הזה באו כל המלים, שבאו בתנ"ך לכל הוראותיהן, אחת מהן לא נעדרה.

ב) משני התלמודים והמון המדרשים נכנסו לתוך המלון הזה כל המלים, שחזותן מוכיחה עליהן, כי עבריות הן ורק במקרה לא באו בתנ"ך, וגם רוב המלים הארמיות, הסוריות, היוניות והרומיות, שיש להן איזה ערך שמושי. כמו כן נכנסו בו כל המלים הסוריות, היוניות והרימיות, המשמשות בספרותנו החדשה, יהי איזה ערך שיהיה להם.

ג) מן הספרות המאוחרת נתקבלו לתוכו כל המלים הטובות והנחוצות. שבאו בספרי הגאונים וחכמי ספרד, בספרות המקובלים והרבנים המאוחרים, וגם בכל ספרותנו החדשה, כפי שהתפתחה במאה האחרונה.

ד) כל המלים המחודשות בעשרים השנים האחרונות נבחרו היותר מקובלות וכל אלה שמקורן העברי נכר בנקל.

ה) מן המלים הלועזיות, המקובלות בכל השפות האירופיות באו במלון הנוכחי כל המלים הנחוצות ביותר, והנן מתורגמות רוסית ואשכנזית ומבוארות גם עברית.

ו) כל הבטויים המיוחדים, יהיו מן המקרא או מן התלמוד והספרות המאוחרת, שיש להם ערך שמושי, מתורגמים בו רוסית ואשכנזית.

ז) כל מלה עברית, שהבנתה קשה מעט, היא לא רק מתורגמת עברית ואשכנזית, כי אם גם מבוארת במלים עבריות אחדות.

ח) על יד כל פעל מסומנת מלת החבור (או אות החבור), שהוא מתקשר אתה (כמו „האבק עם", אבד ל-, מ-). כמו כן על יד השמות, שאפשר לטעות בהם, רשומה ברתוקים גם צורת מספר הרבים שלהם.

ט) המלים התלמודיות, המחודשות והלועזיות, נבדלות מן המלים המקראות ע"י סימנים שונים.

י) כל המלים שבאו במלון הזה סודרו לא ע"פ שרשיה, כנהוג במלונים העברים האחרים, כי אם ע"פ צורתן בשמוש הלשון, בכדי להקל על המשתמשים בו.

וזאת לדעת, כי אף אם אין במלון הזה כל חקירות פילולוגיות, הנה מיוסד פירוש כל מלה ומלה שבו על חקירותיהן היותר מדויקות והיותר חדשות של טובי הפילולוגים החדשים.

המלון נדפס בפורמט קטן, הפורמט הנהוג במלונים-של-כיס בכל הלשונות, ובאותיות פטיט בהירות, למען יהיה המועט מחזיק את המרובה ויהי דבר השוה לכל נפש. גם נדפס על ניר משובח ובתכלית ההדור.

נגמר עתה בדפוס כל המלון.

מחירו 2.35 רובל, עם המשלוח 2.50 רובל, מכ' 2.75 רובל.

Издат. „Тушія" Варшава. Verlag »Tuschija« Warschau.

הדגל

מכתב-עתי בשפת עבר לכל עניני היהודים והיהדות בכל הארצות

יוצא לאור בלונדן אחת בשבוע.

„הדגל" מכיל 16 עמודים גדולים, ובו יבואו בכל גליון: מאמר ראשי; מכתבי סופרים מומחים ובקיאים, המפיצים אור על כל מראה וחזיון בעולמנו; הפרק מ„רחוב היהודים" מלא רב ענין וחדשות שנפלו ביעקב, בפרק זה עובדים סופרים בכל חלקי התבל ואיים רחוקים, המקדימים להביא לקוראינו את החדשות המענינות ממקומותיהם. בהודעות „חדשות" ילדי-יום „הדגל" תמיד הראשון הזריז להודיען לקוראיו, בכל מקום שיש יהודים יש לו מוריעי-חדשות. פיליטון: בכל גליון וגליון יביא ספור, ציור או תמונה מקורי או העתקה. כן יבואו ב„הדגל" מאמרי מדע, ומקום רחב הוקצע בו לבקרת ספרים חדשים שיוצאים לאור. — **מודעות** זה החלק הנכבד לבני עמנו הסוחרים, ובהיות „הדגל" נפוץ בין כל אחינו שבכל ארצות תבל תביאנה המודעות-המסחריות רב טובה למוכרים ולקונים.

מחיר „הדגל" לשנה 5 רובל, בערך זה לחצי ולרבע שנה. לשלוח שטרות-רוסיא או מרקאות-הפוסתה בנות 10 קאפ' אל הרדקציה:

„Hadegel", 6 Tenter str. North London E

או אל אחד מסוכנינו ברוסיה:

Издат. **Тушія Варшава.** — Редакцію **Гацефира, Варшава.**

Редакцію **Гамелицъ, Ст.-Петербургъ,**

Н. Кагановичъ, Варшава, Налевки № 38.

Л. Тыкочинскому, г. Бѣлостокъ.

נדבות.

דורך דער ארמיניסטראציאן פון דער יודישער פאלקס-צייטונג אין קראקוי: ה' דוד אריה ווישינסקי מסוואלקי נדב א' רובל שזכה מערבון, לטובת הקופה הלאומית. ז' שבט תרס"ג.

די פירמא עגזיסטירט זייט 1885 יאהר.

נייעס!! נייעס!!

ברוכבענדער עלעקטרא-גאלוואנישע

היילען גרינדליך נאך קורצעם געברויך, אונ נאך 3 מאנאטליכען טראגען ווירד דער ברוך גענצליך אויסגעהיילט. זיי האלטען גוט אין דעם ברוך אונ דריקען נישט דעם קערפער, וועהרענד אהנע עלעקטריע איז דאס אונמעגליך. **בויכבענדער** פיר פרויען, עלאסטישע גוממי שטרימפפע פיר געשוואלענע פיס, בריללען מיט ווענעציאנישע גלעזער, וועלכע שטערקען די אויגען, אפאראטע פיר העמערוידען, אויך אנדערע כירורגישע אונ אפטישע ארטיקעל עמפפעהלט צו פאבריקס פרייזען די לאנג יעהריגע פירמא

Хирургическо-Оптическій магазинъ

подъ фирмою **Александеръ**

Сенаторская 22, Варшава

דא עס האט זיך געצייגט אז מען מאכט נאך אונזערע ברוכבענדער, ביטען וויר אויפמערקזאם צו זיין אויף די אריגינאלע מיט'ן סטעמפעל פון אונזער פירמא.

וויר בעזיצען הונדערטע דאנקשרייבען פון די יעניגע וואס האבען געטראגען אונזערע ברוכבענדער.

ביי בעשטעלונגען פער פאסט דארף מען נור איינשיקען דאס מאס פון קערפער

149 העיום. — פרייז 1 זייטיגע 6 רובל, 2 זייטיגע 10 רובל. 4—50

די פירמא עגזיסטירט זייט 1885 יאהר.

פערלאג „פאלקסבילדונג".

ציוניסטישע ביבליאָטהעק.

ב.

די מינסקער ציוניסטישע אסיפה.

פרייז 10 קאפ. מיט פּאָרטאָ 12 קאפ.

ציוניסטישע אגודות בעקומען ראבאט.

Книгоиздательство „Тушія" Варшава.

Verlag „Tuschijah" Warschau.

מינדליך: נאוואליפקי 7, וואהנונג 9.

לא תחסר בהתנ"ך הזה.

Verlag „TUSCHIJAH", Warschau.

קונעראל כשר על חג הפסח

איין ריינעם ניססענשמאלץ ועהר נעזונד פיר מאגענל־יידענדע. גוט צום קאכען און באקען פערשיעדענע שפייזען, הארטע קאקוסבוטטער, אויך אללע ארטיקלען פיר שאקאלאדעפאבריקען.
הכשרים פון ווארשויער רבנים.
הויפטפערקויף אין ווארשא, דזיקא 36

בײ **א. מ. קאשער.** 15 11 114

ד״ר מ. פינקעלקרויט

ווארשא, קארמעליצקא 23
היילט האלז־, נאזע־ און אויערען־קראנקהייטען.
היילט אויך שטאָטערנדע (וועלכע זאאיקען זיך ביים ריידען). (121) 10 10

פאַרזיכטיג!

דאס איינציגסטע מיטעל צו א ברוך איז נאר ברוכבענדער וועלכע האלטען גוט איין דעם ברוך און דריקען נישט דעם קערפער, וועהרענד גענצליך אויסצוהיילען איז אונמעגליך.
זאלכע פערפערטיגט די פירמא
(135) 50—5

Д. Мошковскій, Варшава

Налевки № **37**

וועלכע איז בעהערט ווארדען מיט מע־דאילע פון דאקטארסקע אויסשטעלונג

37 צו בעאַבאכטען דעם נומער **37**

הויז דרוקערייא

יעדערמאן איזט אים שטאנדע מיט מיינער טיפען־דרוקערייא גארניטורען וועלכע זינד פארהאנדען אין רוססישע, פראנצעזישע אונד העברייאישע ביכשטאבען, זעלבסט דרוקען אללעס וואס ער האבען וויל.

גארניטור נו׳ 0 מיט 90 טיפען 1. רו״ז	גארניטור נו׳ 3 מיט 480 טיפען 4.75 רו״ז
„ „ 1 „ 160 „ 2. „	„ „ 4 „ 700 „ 6.00 „
„ „ 2 „ 290 „ 3.50 „	„ „ 4a „ 1000 „ 10.—

צו בעציהען אוים דיא שטעמפעל־אונד טיפען־פאבריקען

И. А. ЛЕВИНСОНЪ Одесса, Канатная 122. | **J. LEWINSON** WIEN, I. Adlergasse 12.

פרייזקוראנטע ווערדען פערזענדעט נאך ערהאלט איינער פאסטמארקע 7 קאפ.

10—5 אגענטען ווערדען איבעראל געזוכט. (136)

בית־מסחר־הספרים של

ר׳ מנשה קדישזאהן ושותפיו

נעתק מרחוב נאלעווקי Nr. 39 לרחוב גענשא Nr 14

בבית המסחר הזה נמצא למכירה מלבד תוצאותיו והם: חומש עברי־טייץ מ״י עם ל״ו פירושים על נייר פשוט, ועל נייר רעגאל, חק לישראל לה״ק על נייר פשוט ורעגאל, חק לישראל ע״ט על נייר פשוט ועל נייר רעגאל, חומש כ״ו פירושים, וש״ס ירושלמי על נייר פשוט ורעגאל, — גם כל מיני ספרים מכל הדפוסים, הן ספרי דפוסי ווילנא, ווארשא, לובלין ופיעטריקוב והן ספרי חו״ל. ממלא רצון הקונה עצהיו״ט.

5—5 אדרעססע: (142)

М. Кадишсонъ и Ко. Варшава Гусья 14.

„אראגא־גורסקי, ווארשא, לעשנא № 4.

דאס איינציגסטע מיטעל צום אויסראטען נאגניאַטקעס (היגער־אויגען) בראָדאַווקעס און פערהארטעטע הויט צור פרייז 30 קאפ׳ און 50 קאפ׳ פארדערן איבעראל.
(129) 25—11

איין גליק פיר בעלי מלאכות

ווען זיי וועלען איינפיהרען ביי זיך צו דער ארבייט די נייעסטע סיסטעמע מאשינען און אפאראטען פון היינטיגער צייט, די מאשינען שפארען איין פיעל צייט, געלד און געזונד מיט פרייזען, בעשרייבונגען און אלעס מעגליכע בין איך בערייט צו דיענען יעדען איינציגען אויף דאס ערשטע פערלאנגען
4—3 (150)

С. Е. Левинъ, Варшава, Налевки 33, во дворѣ.
Складъ ремесленныхъ машинъ и принадлежностей.

בעעהרט מיט 26 מעדאליען אויף אלע וועלט־אויסשטעלונגען.
ליעפעראנט דער ווארשאער קייזערל. אוניווערסיטעט.

125 8—2

МИХАЛЪ ПИКЪ
Варшава, Медовая № 1.

ווער עס האט א שוואכע אדער קורצע ראיה געפינט זיכערע הילפע ביי געברויך פון בריללען מיט טאַפאַס גלאָזער, וועלכע זענען די בעסטע אויף דער וועלט. פרייז אין ניקעל־פאסאנען 2 רובעל אין טאלמי־גאלד 3 רובעל.
אנאטאמישע גוממי באנדאזשען פיר מענער און פרויען פון 3 רובעל פער שטיק זיכערע מיטטעל געגען קינדערלאזיגקייט (חשוכי בנים) און אומגעקעהרט. מאנאטס־פערבאנדס־שוטץ פיר פרויען פון 1 רובעל פער שטיק.

אליין פערקויף ביי מיכאל פיק, ווארשא, מיאָדאָווא № 1

לשונות

אלערליי לעהרענט אוים יעדען גרינג אין א קורצער צייט מיט א גאר נייעם, נאך ניט געוועזענעם ביז אהער סיסטעם

זכרון.

דעם זכרון פון יעדען מענשען (פון 8 יאהר אן ביז דער העכסטע עלטער) שטארק, שארפט און בעססערט אוים

דורך בריעף אויף פראסט יודיש (זשארגאן), לשון־קדש, רוסיש און פויליש דער בעוויסטער פראפעסאר פון מנעמאניקע, דער חבר פון דער פאריזער אקאדעמיע, וועלכער בעשעפטיגט זיך מיט דער חכמה פון שטארקען און אויסשארפען דעם זכרון שוין העכער 16 יאהר, ש. פיינשטיין, אין אדעססא. פראגראמעס פון די קורסען און פראספעקטען ווערען ארוים געשיקט פיר 1 מארקע פון 7 קאפ.

Одесса, Коблев. д. 807, професору мнемоники
С. ФАЙНШТЕЙНУ

3—1 159

דרוקעריי עט ליטאגראפיע

ש. בעלכאטאווסקי, פעטראקאוו.

(געגרינדעט אין 1860 יאהר)

מיר גלויבען אז מיר פערשפארען צו לויבען און רעקלאמירען אונזער דרוקעריי, וועלכע עקסעסטירט שאן מעהר ווי 40 יאהר, און האט זיך א גוטען נאמען געשאפט. די פיעל ווערקע וועלכע זענען געדרוקט געווארען אין אונזער דרוק אין דעם משך פון די 40 יאהר — זענען די בעסטע עדות דערויף. מיר מאכען נור אויפמערקזאם, אז מיר האבען די לעצטע צייט פיעל נייע סארטען שריפט און פערצירונגען איינגעשאפט, כדי צו פערפיינערען די ארבייטען נאך די לעצטע מאדע. מיר נעמען אן צו דרוקען ביכער, **העברעאישע, פלפול ספרים, זשארגאנישע, רוסישע, דייטשע, פראנצויזישע** וכו׳; אויך נעמען מיר אן צו דרוקען **אלערליי עטיקעטען, פרייז־קוראנטען, פאבריטשנע ביכלעך, פאסט־פאפיער, קוויטאריושען, וויזיט־קארטען** וכו׳.

אויך געפינט זיך שטענדיג אויפן לאגער **קארמעלקעס עטיקעטע.**
אלעס ווערד פיין און שנעל אויסגעפיהרט, צו זעהר ביליגע פרייזען
פעטראקאוו איזט ביי ווארשא, רייזע קאסטען נור 1.96 רובל.

(123) אדרעסע: 14—9

Въ Контору паровой типо-литографіи
Ш. Белхатовскаго, г. г. Петроковъ.

Paryzkie nowe modele

rekomenduje znany magazyn
Okryć damskich, wierzchów do futer i kostjumów
D. Borodowski, Warszawa, Leszno 9 m 4.
Na żądanie wykonywam wszelkie obstalunki
w 24 godzin.
(148) 25—2

„ALTNEULAND"

„Новообновленная-древняя страна",
извѣстный романъ д-ра **Т. Герцля**, въ русскомъ переводѣ д-ра **І. Сапира**, печатается выпусками по 2 печатн. листа большаго формата убористаго шрифта. Всего будетъ 10 выпусковъ. Цѣна каждому **10** коп. Съ перес. **12** коп. Сіонистскимъ кружкамъ, книготорговцамъ и подписывающимся на все изданіе 20% скидки.

Вышли I и II выпуски.

3—1 Съ заказами обращаться къ издателямъ: (155)
1) И. ГОХМАНУ, ОДЕССА, Н. Рыбная ул. № 12.
или 2) М. ЭПШТЕЙНУ, „ Базарная „ „ 91.